

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
МІНІСТЕРСТВО ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ОРГАН ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ОФІС ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
ТА ІННОВАЦІЙ (УКРНОІВІ)
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА КІБЕРБЕЗПЕКА:
ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД**

*Збірник наукових праць за матеріалами
III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції*

03 листопада 2023 року

**INTELLECTUAL PROPERTY AND CYBERSECURITY:
NATIONAL AND WORLD EXPERIENCE**

*Collection of scientific works on the materials of
the III International Scientific-practical Internet-conference*

03 of November 2023

Черкаси 2023

УДК 347.211

I-73

*Рекомендовано до друку вченою радою
Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького
(протокол №6 від 21 грудня 2023 р.)*

Редакційна колегія:

д.е.н., проф. **Черевко О.В.**;
д.ю.н., академік НАПрН України **Орлюк О.П.**;
к.ю.н. **Дорошенко О.Ф.**;
д.ю.н., доц. відповідальний редактор **Іващенко В.А.**;
к.ю.н., доц. **Колісник А.С.**;
д.і.н., проф., **Корновенко С.В.**;
к.ю.н., доц. **Кузмінський О.О.**;
к.ю.н., доц. **Кульбашна О.А.**;
к.і.н., доц. **Попова Н.О.**;
к.і.н., доц., відповідальний секретар **Тараненко О.М.**;
Master in Law, Phd researcher, lecturer Department of Private Law Faculty of Law of the
State University of Moldova **Tarlapan Artur**;
Associate Professor of Law Department International Alatau University of Kyrgyzstan
Zhyldyz Tegizbekova;

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Волошкевич Геннадій Андрійович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Юрко Сергій Сергійович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри історії та права Черкаського державного технологічного університету

За зміст поданих матеріалів та їх оформлення
відповідальність несуть автори статей.

I-73 **Інтелектуальна власність та кібербезпека: вітчизняний та світовий досвід = Intellectual property and cybersecurity: national and world experience** : Збірник наукових праць за матеріалами III Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., Черкаси, 03 листоп. 2023 р. / за заг. ред. О.В. Черевка. – Черкаси: видавець О.М. Третяков, 2023. – 116 с.
ISBN 978-617-7827-64-0 (PDF)

У збірнику наукових праць опубліковано матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Інтелектуальна власність та кібербезпека: вітчизняний та світовий досвід», що відбулася 03 листопада 2023 р. на базі Черкаського національного університету імені Б. Хмельницького.

Розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів, усіх, хто цікавиться питаннями інтелектуальної власності, кібербезпеки та інноваційного розвитку.

УДК 347.211

ISBN 978-617-7827-64-0 (PDF)

© Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, 2023
© Автори статей, 2023

ЗМІСТ

Kyslyi Taras EU countries' experience in implementing of the SPC and Bolar provisions: relevance and importance for Ukraine.....	5
Popova Natalia Technology transfer peculiarities at the Maastricht University, the Netherlands.....	8
Pop-Stasiv Vasyl Navigating the Uncharted Waters of Generative AI and IP Rights in Ukraine.....	13
Tarlapan Artur Ownership over patents in the Republik of Moldova.....	20
Бондаренко І.Д. Визнання російських кібератак воєнним злочином.....	26
Джигіль О.І. Проблематика правового регулювання блокчейн технологій.....	30
Іващенко В.А., Корновенко С.В. Реформування системи правової охорони селекційних досягнень у рослинництві та тваринництві в Україні у 2011-2015 рр.	33
Кізім Д.М. Особливості правомірного використання музичних творів без згоди автора.....	37
Козаченко А.О. Правове регулювання татуювання як об'єкта авторського права.....	42
Колісник А.С. Законодавче забезпечення прав інтелектуальної власності у сучасному світі: порівняльно-правовий аналіз.....	47
Кульбашна О.А. Розподіл прав інтелектуальної власності за гіг-контрактом.....	53
Лук'яненко Є.А. Кодифікація законодавства у сфері інтелектуальної власності як спосіб гармонізації законодавства відповідно до стандартів Європейського Союзу.....	60
Майорова Н.Т. Правове регулювання кібербезпеки та інтелектуальної власності в умовах сьогодення.....	66
Піцик Х. З., Москалик Т. Поняття та критерії патентоспроможності винаходу, корисної моделі та промислового зразка.....	70

Пальчик М.Л. До питання правового забезпечення кібербезпеки банківської системи в умовах воєнного стану.....	73
Полховський А.Д. Проблеми та перспективи підготовки фахівців з кібербезпеки в Україні.....	78
Тараненко О.М. Вільне використання творів для навчання та з метою наукових досліджень.....	83
Тростіна С.В. Особливості складання формули винаходу на речовину в патентному праві України.....	87
Уразовська О.С. Реформування системи державних органів у сфері інтелектуальної власності в Україні.....	94
Федорина О.Е. Кіберспорт і права інтелектуальної власності.....	100
Щокань В.М. Юрисдикційна форма захисту авторського права та суміжних прав.....	104
Яценко Ю.В. Правове регулювання об'єктів, що є результатом генерації штучного інтелекту правом особливого роду (<i>sui generis</i>) за законодавством України.....	110

T. Kyslyi

post-graduate student

*Scientific Research Institute of Intellectual Property
of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*

***EU COUNTRIES' EXPERIENCE IN IMPLEMENTING OF THE SPC AND
BOLAR PROVISIONS: RELEVANCE AND IMPORTANCE FOR
UKRAINE***

In this presentation we will discuss how relevant and important for Ukraine is the experience of the EU countries in implementing supplementary protection certificates (the «SPC») and Bolar provisions in its national patent legislation.

For this purpose, the following issues will be discussed: (I) what is the SPC provision, (II) what is the Bolar provision, (III) problems faced when implementing SPC provisions in Ukraine, (IV) problems faced when implementing Bolar provisions in Ukraine, and (V) why the implementation experience of the same provisions by the EU countries is relevant and important for Ukraine.

I. SPC

SPC is a document issued to confirm protection period in addition to standard patent protection period if concerns medicinal or plant protection products. The SPC was initially introduced by the Council Regulation (EEC) No. 1768/92 of 18 June 1992 concerning the creation of a supplementary protection certificate for medicinal products [1]. Later in 1996 relevant regulations for plants protection products were also adopted [2].

The idea of the SPC is to compensate the patent owner the period of time it needs to get administrative state approval to use its medicinal or plant protection product, during which the owner cannot effectively use its patented product. For this purpose under certain circumstances the patent owner can be entitled for SPC providing up to 5,5 years of the additional patent protection [1].

II. Bolar

Bolar is commonly referred to as a legal exemption that allows limited use of a patented medicinal product before the patent expiry. Respective court case Roche Products, Inc. v. Bolar Pharmaceutical Co. decided in 1984 in the United State of America (the «US») served as a background for further adoption by the US Congress of the Drug Price Competition and Patent Term Restoration Act, informally known as the «Hatch-Waxman Act» initially formalizing the Bolar exemption [3].

The idea of the Bolar provision is to allow preparations by generic companies necessary to launch respective patented drug right after the patent expiry to avoid delays related to administrative procedures involved in the generic drug launch, and avoid unjustified continuation of the patent monopoly beyond the patent protection term.

III. Issues when implementing SPC in Ukraine

SPC provisions were first added to the Ukrainian legal landscape by the Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their member states, of the one part, and Ukraine, of the other part initially signed on March 21, 2014 (the «EU Association Agreement») [4]. It was further implemented into the national legislation of Ukraine by amending the Law of Ukraine On Protection of Rights for Inventions and Utility Models on July 21, 2020 (the «Patent Law») [5].

As of today, it became evident that the SPC implementation faced several issues, which preclude effective SPC application in Ukraine. These *inter alia* include absence of a grace period allowing SPC application to patents issued before the relevant amendments were adopted, fairness of requirements as to the first relevant marketing authorization filing and respective time limits to apply for SPC, absence of supportive legislation covering the SPC application filing and review procedure.

IV. Issues when implementing Bolar in Ukraine

The first attempt for introducing Bolar provision in the Ukrainian laws was on June 2, 2020 by amending the Patent Law [6]. An Explanatory Note

accompanying the draft law stated that the exact goal of the amendment was to introduce particularly «classic» Bolar provision into the Ukrainian Patent Law, including regulation allowing to file for a marketing authorization for a generic drug before expiry of the respective patent [7].

However, the wording of the amendment appeared to be defective as further rejected by courts when generic producers referred to it as a legal basis to apply for marketing authorization before respective patent expiry [8].

V. Relevance and importance of the EU experience

As mentioned above the SPC was «invented» in the EU already several decades ago. It was practically probed and amended through the years towards becoming more balanced and effective. The SPC provisions are different along the EU, each state has its own approach based on the sovereignty, however this tends to be unified considering the Unitary Patent system, which requires unified approach for all member states.

Bolar provisions are still pending implementation in the EU following just what the US pioneered, however the steps already taken are far ahead of the same in Ukraine.

It appears that the EU experience on the SPC and EU implementation could be considered as relevant for Ukraine for the reasons as follows: (I) similarity of the legal systems, (II) higher maturity the EU legal system, (III) similar pre-Bolar and pre-SPC landscape, (IV) certain similar issues as faced by Ukraine.

Also, the importance of the EU experience on the SPC and Bolar is particularly supported by the fact that Ukraine aims to join the EU and is obliged to synchronize its legal landscape with the one of the EU [4].

Thus, it is suggested to closely study the SPC and Bolar experience and take the best practices to be implemented in Ukraine.

References:

1. Council Regulation (EEC) No. 1768/92 of 18 June 1992 concerning the creation of a supplementary protection certificate for medicinal products.

2. HUEMER Marie-Astrid, Revision of the Supplementary Protection Certificate Regulations for medicinal and plant protection products, May 2023.
3. Krulwich, Andrew S. (1985). «Statutory Reversal of Roche v. Bolar: What You See Is Only the Beginning of What You Get». Food, Drug, Cosmetic Law Journal. 40 (4): 519–525. ISSN 0015-6361.
4. Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their member states, of the one part, and Ukraine, of the other part, March 21, 2014.
5. Law of Ukraine On Amending Certain Legislative Acts of Ukraine on Reform of the Patent Legislation, July 21, 2020, No. 816-IX.
6. Law of Ukraine on Amending Certain Laws of Ukraine to Eliminate Artificial Bureaucratic Barriers and Corruption Causes in the Healthcare Sphere, June 2, 2020, No. 644-IX.
7. Explanatory Note to the Draft Law of Ukraine on Amending Certain Laws of Ukraine to Eliminate Artificial Bureaucratic Barriers and Corruption Causes in the Healthcare Sphere.
8. Decision of the Supreme Court of Ukraine of December 1, 2022 in a court case No. 910/10855/20, Organon Canada Inc. vs. Krka, tovarna zdravil, d.d., Novo mesto.

N. Popova

Associate Professor

Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University

Intership of IPKM Maastricht University Faculty of Law

TECHNOLOGY TRANSFER PECULIARITIES AT THE MAASTRICHT UNIVERSITY, THE NETHERLANDS

The most developed countries in the world have achieved economic success through innovation and successful technology transfer. Academic technology transfer plays an important role in this process. Academic technology transfer is

the gradual process of transfer of an invention from an academic environment to a company (start-up) for its refinement and adaptation to the needs and demands of consumers [1]. Therefore, studying and adopting the experience of a successful model of academic technology transfer in leading European countries will be useful for the introduction and development of technology transfer in Ukrainian educational and scientific institutions.

The purpose of the study is to highlight the process of technology transfer, namely, the activities of the Knowledge Transfer Office at one of the leading universities in the Netherlands – Maastricht University (UM).

The main task is to cover technology transfer not only from the perspective of technology transfer through licenses and contracts but also in the broader context of knowledge valorisation.

The main focus of UM innovation activities is knowledge valorisation, which is understood as «the process of creating value from knowledge by making knowledge suitable and accessible for social and/or economic application and transformation into products, services, processes and new businesses» [2].

Valorisation is considered as a way to help university researchers contribute to society with a long-term perspective in an economically sustainable way.

Valorisation activities are carried out through the UM Knowledge Transfer Office (KTO), which works closely with the Brightlands Maastricht Health Campus (BLMHC), the latter coordinating knowledge valorisation related to business development in the health and life sciences [3].

All the staff of these centres have experience in the scientific or life sciences sector and have a good understanding of the technology transfer process. In general, the valorisation process, organised by the BLMHC, is a team approach with close collaboration among a business developer, a researcher, a patent attorney and a legal expert – all coordinated and led by the responsible business developer.

In the technology transfer process, considerable attention is paid to intellectual property management. In particular, the BLMHC staff has developed a special guide that provides a clear definition of intellectual property and notes that a patent or any other form of IP protection is not the

goal of the valorisation process, but rather a means of bringing a product to market. Often, a potential licensee (either an existing company or a start-up) needs IP protection in order to protect the significant investment required to bring an invention to market [4].

The process of technology transfer in UM has several stages.

The first stage is the disclosure of information (internal disclosure) about the invention, at the early stages. It is during this period that the staff of the KTO office ask researchers to inform them about the invention before an inventor officially discloses an invention through publications, reports, conferences, press releases or any other form of communication outside the IP Office. As soon as the invention is publicly disclosed, published or presented to an audience outside the UM, the potential intellectual property rights may be limited, which will hinder the commercialisation potential.

The next stage is the evaluation, which begins with determining the commercial feasibility of potential products or services, taking into account various aspects, such as:

1. Value offer: what is the potential product or service of the invention and what problem does it solve?

2. Target audience: who wants to use the invention or who are the stakeholders?

3. Stage of development: innovations at a very early stage of development may require significant resources to reach a viable and valuable stage with commercially useful claims in a patent application;

4. Market potential: identify potential licensees/partners for joint development;

5. Market size: whether it is suitable for a small market niche or widespread use, and whether it has a high or low market value [4].

In addition, the novelty and patentability of the invention, as well as competing technologies, are aspects that will be assessed at the initial stage.

The next stage is the protection of intellectual property rights if the preliminary assessment has established that the invention has commercial

potential and meets the patenting criteria, namely, novelty, inventive step and industrial applicability. It is worth noting that without a preliminary assessment and determination of the commercial applicability of an invention, the patenting procedure is not conducted. This is because patenting is an expensive procedure. Therefore, the KTO carefully analyses the commercial applicability of the invention before investing in it. The UM engages an external patent law firm to protect and defend its intellectual property.

The owner of the patent for the invention created by a university researcher is UM.

The next stage is to develop a commercialisation strategy.

After the invention has been disclosed, the Centre's employees conduct market research to promote the product. Based on the market research and more detailed information from the researcher on the invention, the TTO representatives make a one-page description of the invention, which will be used as a marketing tool.

After creating a commercial offer, the invention is promoted to the market. For this purpose, the centre's website is used and direct contacts with potential investors are established through special conferences, networking sessions and various industry events.

The last phase is technology transfer, which takes place through licensing agreements or the creation of start-up companies.

Among UM's major achievements in technology transfer and research funding are the innovative activities of UM and Maastricht University Medical Centre [MUMC], which specialises in research in ophthalmology, cardiovascular diseases and orthopaedics. UM/MUMC, in partnership with the Chemelot Institute of Science and Technology (InSciTe), received an EU OPZuid grant of €1.6 million in 2017 for the further development and validation of the Medical Accelerator Matrix (Bio). The Province of Limburg provided additional funding of €157,000 [5].

The process of technology transfer therefore occupies an important place in MU's policy. Being aware of the importance of knowledge valorisation and its

impact on the social and economic development of society, MU, drawing on the experience of the world's leading innovative universities, has developed and implemented a policy of knowledge valorisation and transfer in the university's innovation activities via the creation and operation of a specific unit - the Knowledge Transfer Office – which works closely with the BLMH and other regional innovation centres.

Valorisation activities are divided into such important stages as preliminary disclosure of the invention, assessment of the commercial potential of the invention and its patentability, marketing and promotion. The successful transfer of intellectual property allows the university to generate additional financial income, which can be used as an additional financial incentive for staff and reinvested in new research. It should also be allocated to the Intellectual Property Protection Fund to ensure the transfer of future innovations. It is worth noting that, in addition to material income, successful technology transfer raises the scientific and social status of the university and contributes to the economic development of the region by creating new jobs through start-ups.

References:

1. Duma, O. (2021), «Academic technology transfer: tools of implementation and european experience», *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9589> (Accessed 26 Oct 2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.11.203
2. Knowledge-Transfer-Office of Maastricht University
<https://www.maastrichtuniversity.nl/about-um/other-offices/knowledge-transfer-office>
3. Brightlands-Maastricht-Health-Campus
<https://www.brightlands.com/en/brightlands-maastricht-health-campus/valorisation-support>
4. Valorisation guide <https://www.brightlands.com/en/brightlands-maastricht-health-campus/valorisation-support>

5. Anselm Kamperman Sanders. Maastricht University // Good practices guide for technology transfer and intellectual property management in higher education institutions. China intellectual property management network D1.2.3

V. Pop-Stasiv

is a counsel with expertise in the field of Intellectual Property law and IT with a focus on private international law issues

Taylor Wessing

NAVIGATING THE UNCHARTED WATERS OF GENERATIVE AI AND IP RIGHTS IN UKRAINE

Generative AI has transcended the realm of hype to become an indispensable tool for professionals across various industries. Designers, copywriters, engineers, and software programmers now harness the power of generative AI in their daily work. Moreover, its potential extends to healthcare, where AI is revolutionizing drug discovery, disease diagnosis, and personalized treatment plans, as well as the legal and financial services sector, where AI-powered chatbots and virtual assistants enhance customer service, and predictive analytics play a crucial role in risk assessment and fraud detection.

One major challenge is determining how to apply concepts like fair use, sui generis protections, and copyright exemptions to artificial intelligence systems. Some argue AI-created works should enter the public domain freely, while others believe they require a new sui generis framework that grants protections similar to copyright without meeting the «originality» requirement. There are also debates around whether using copyrighted data to train AI systems should qualify as fair use if it creates something substantially transformative.

Overall, regulating this technology in a fair, ethical and growth-oriented way requires nuanced solutions. Sui generis frameworks may offer the flexibility needed. But international cooperation is also key, as AI systems operate across

borders. Moving forward thoughtfully with an eye towards equitable public access will be critical.

From practical experience, two critical questions regarding intellectual property rights emerge:

1) Does Using Generative AI Affect Copyright Ownership?

The criteria for determining copyright protection are broad and, in some ways, vague. The prevailing international approach, including Ukraine, is that intellectual property rights are anthropocentric, meaning only human beings can be recognized as creators. However, both EU and Ukrainian laws emphasize the importance of originality.

Ukraine recently updated its Copyright Law with the adoption of the new Law of Ukraine «On Copyright and Related Rights» No. 2811-IX on December 1, 2022. The revised law aligns more closely with European legislation and offers increased protection for digital works. Originality, as defined by this law, is «a feature (criterion) that characterizes a work as the result of the author's own intellectual creative activity and reflects the creative decisions made by the author when creating the work».

Article 33 of the Copyright Law explicitly states that «works created by individuals using computer technologies shall not be considered non-original objects generated by a computer program». This provision effectively encourages the creation of works assisted by computer programs.

Additionally, AI-generated works are protected under a *sui generis* concept, similar to database protection.

While the question of originality remains complex, European courts have developed extensive case law on this issue (refer to «Originality in EU Copyright» by Eleonora Rosati). Although Ukrainian courts and the IP Office of Ukraine have not yet fully integrated CJEU practices, it is expected that the Supreme Court of Ukraine will soon issue a new decree incorporating CJEU principles. Notable cases, such as *Levola Hengelo* C-310/17 [1], *Infopaq I* Case C-5/08 [2], and *Funke Medien* C-469/17 [3], are likely to serve as a basis for explaining how Ukrainian courts should approach questions of originality.

The only existing case in the Ukrainian judicial decisions registry concerning originality establishes that, to be copyright-protected, a work must be original, and the burden of proving copyright lies with the plaintiff. This obligation [4] was first outlined in the Supreme Court of Ukraine's Decree No. 5 «On the Application of Legislation by Courts in Cases of Copyright and Related Rights Protection», adopted in 2010. It also addresses the presumption of authorship, stating that «unless proven otherwise, the result of intellectual activity shall be considered to be created by creative activity» [5] Thus, the court typically does not question the issue of creativity or originality but may request proof of copyright, which «arises from the fact of creation of a work» [6] and does not necessitate formalities.

In conclusion, businesses must clearly establish their stance on the use of AI technology within their operations. If AI is employed, a comprehensive policy for the use of generative AI and similar technologies should be implemented to ensure a consistent approach and minimize potential misconduct among staff. It is essential to communicate that the use of generative AI in day-to-day activities is permissible. Ukraine offers legal protection for both AI-assisted works and works entirely generated by AI, allowing businesses to choose the model of protection that best suits their needs.

2) Can You Train Your Own AI Using Copyrighted Data?

Because AI is trained on data, there is a possibility that it may inadvertently infringe upon copyrighted material, leading to potential legal disputes."

Training generative AI is a critical aspect of its development, impacting both its quality and capabilities. The choice and quantity of training data play a pivotal role in shaping the performance of generative AI models. While it may seem convenient to acquire data from the internet or purchase specific data sets, such as thematic video or photo packs or scientific texts, there are important considerations related to copyright.

Using data obtained from sources like images, texts, or even choreographic motions or actor performances may inadvertently lead to copyright violations. It's

important to distinguish between data from the public domain and copyrighted materials available as open-source.

Data from the public domain is typically free to use without restrictions. However, open-source materials come with specific licensing agreements that require careful attention. These materials use copyright to ensure they remain freely accessible but within the bounds of the open-source license terms. Users must comply with these terms, which are essentially license agreements between the content creator (rights holder) and users, for example Open Database License clearly allows general «use» which may also cover use for training purposes [7].

For instance, the texts and images found on Wikipedia are licensed under the Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International Public License. This license explicitly grants the right to reproduce and share the licensed material, in whole or in part, and produce, reproduce, and share adapted material. However, it does not extend to the use of such materials for training AI models, making such use a violation of the license terms.

While certain software open-source licenses may permit the creation of AI models, they may not necessarily grant permission for using open-source software code as input data for training purposes. It's important to differentiate between creating software for training and using open-source software in the actual training process.

Remember that any restrictions outlined in a license must be strictly adhered to. If a license specifies certain ways of usage, you are obligated to follow those specific guidelines and not engage in other activities.

The Supreme Court of Ukraine has consistently emphasized that rights holders have the authority to set restrictions and conditions within their license agreements governing the use of copyrighted materials [8].

EU's Approach to Regulation of Generative AI

U's proposed Artificial Intelligence Act [9], which aims to be the world's first comprehensive regulatory framework governing AI. The goal is to ensure AI is trustworthy and human-centric, balancing innovation with protection of citizens' rights.

The EU wants to analyze and classify AI systems based on the level of risk they pose. Higher risk systems will face more regulation, while minimal risk systems will just require basic transparency.

Banned «unacceptable risk» AI includes systems using harmful manipulation, social scoring, and real-time remote biometric identification like facial recognition. There are limited exceptions for biometric ID to prosecute serious crimes.

«High risk» AI that can negatively impact safety or rights will have to be registered in an EU database and assessed before and during use. This covers areas like critical infrastructure, law enforcement, and employment.

«Limited risk» AI will need minimal transparency so users understand they are interacting with AI. This includes AI-generated audio, images and video.

The AI Act also aims to ensure AI development and use aligns with individual rights. It does this through:

- Banning «prohibited AI practices» that pose unacceptable risks – including facial recognition, social scoring, emotion recognition AI. Fines for violations are up to €40 million or 7% of global turnover.
- Requiring creators of «foundation models» and generative AI like ChatGPT to register them in an EU database and meet transparency obligations.
- Allowing EU citizens to file complaints about AI via a new EU AI Office.
- Requiring EU countries to appoint national authorities to oversee AI Act implementation locally.

The European Parliament passed its negotiating position in June 2023. Talks with EU countries will finalize the law by end of 2023.

Key priorities for Parliament are ensuring AI is safe, transparent, non-discriminatory, and overseen by humans rather than full automation.

The goal is balanced legislation that allows AI innovation while protecting citizens.

The AI Act would be the first comprehensive legislative framework governing AI use worldwide. However, some technology companies and investors have warned it may limit AI innovation and competitiveness in the EU. They called for a new EU body to monitor AI law application and consider updates based on tech advances [10]. If passed, the AI Act would have direct effect across the EU, automatically becoming part of member states' laws. It has potential to influence AI regulation approaches globally.

Final Thoughts

The emergence of generative AI represents uncharted territory with many open questions regarding intellectual property rights and protections. As this technology continues advancing rapidly, it will be critical for legislators and legal experts in Ukraine to keep pace and provide clear guidance on issues like copyright ownership and permitted uses of copyrighted data for AI training.

Though existing Ukrainian copyright law provides a good foundation, further refinements and jurisprudence will likely be needed to accommodate the complexities introduced by AI. Collaboration with international partners, learning from relevant foreign case law, and proactive engagement with new legislative proposals could help Ukraine take a leadership role in developing balanced IP policies for AI.

For now, businesses looking to leverage generative AI should act thoughtfully and transparently. They should craft internal policies aligning with current legislation, while also monitoring legal developments locally and abroad. There is an opportunity to pioneer best practices around giving proper attribution, respecting data licensing terms, and obtaining consent where appropriate.

Overall, Ukraine is headed in a progressive direction on these issues. With continued diligence and dialogue among stakeholders, it can maximize the benefits of AI while upholding creativity, fairness and the rule of law. The path forward requires partners from government, academia, tech and legal realms to chart it together.

References:

1. Levola Hengelo BV v Smilde Foods BV, Judgment of the Court (Fourth Chamber) of 13 November 2018, C-310/17, EU:C:2018:899.
2. Infopaq International A/S v Danske Dagblades Forening, Judgment of the Court (Fourth Chamber) of 16 July 2009, Case C-5/08, EU:C:2009:465.
3. Funke Medien NRW GmbH v Bundesrepublik Deutschland, Judgment of the Court (Grand Chamber) of 29 July 2019, C-469/17, EU:C:2019:623.
4. Point 12 of the Decree No.5 of the Supreme Court of Ukraine «On the Application of Legislation by Courts in Cases of Copyright and Related Rights Protection» dated 04.06.2010.
5. Ibid Point 18.
6. Ibid Point 4.
7. Open Data Commons Open Database License (ODbL) 1.0. URL: <https://opendatacommons.org/licenses/odbl/1-0/> (accessed: 5.03.2023).
8. Review of the court practice of the Commercial Court of Cassation Court as part of the Supreme Court for the period from 01.05.2023 to 31.05.2023 (Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду за період з 01.05.2023 по 31.05.2023). URL: [https://su.arbitr.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/sud5021/актуальної%20судової%20практики%20КГС%20у%20складі%20ВС%20\(01-05-2023-31-05-2023\).pdf](https://su.arbitr.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/sud5021/актуальної%20судової%20практики%20КГС%20у%20складі%20ВС%20(01-05-2023-31-05-2023).pdf)
9. European Commission. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council Laying Down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and Amending Certain Union Legislative Acts. COM(2021) 206 final, 2021/0106 (COD). Brussels, 21.4.2021.
10. Toh, M. (2023, June 30). 'Serious concerns': Top companies raise alarm over Europe's proposed AI law. CNN. Retrieved from <https://edition.cnn.com/2023/06/30/tech/eu-companies-risks-ai-law-intl-hnk/index.html>

OWNERSHIP OVER PATENTS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

From the systemic interpretation of the rules contained in the Law no. 50/2008 on the Protection of Inventions (hereinafter – the Law on the Protection of Inventions) follows that the legislator distinguishes between the patent entitlement and the patent rights. Patent entitlement means the right to obtain the title of protection of the invention, namely the patent for the invention, according to the procedure provided by the Law on the Protection of Inventions. Patent rights are property rights that are recognized by law for the benefit of the patent holder (the right to exploit the invention, the right to prohibit third parties from exploiting the invention, etc.). In addition, the inventor is granted some non-patrimonial prerogatives, which result from his quality of author of the invention. In the following we will analyze separately each category of this rights.

I. Patent entitlement

The right to obtain a patent, as provided in art. 14(1) of the Law on the Protection of Inventions, belongs to the inventor or his successor in rights.

The inventor is the natural person who, through his creative work, made the invention (art. 17(1) of the Law on the Protection of Inventions). If the invention was co-created by several persons, each of them is the co-author of the invention. Respectively, each of the co-authors will have the quality of inventor.

Successors in rights of the inventor are his legal or testamentary heirs, as well as conventional assigns [1, 103-104]. In this regard, the right to file a patent application may be transferred by legal or testamentary inheritance. Also, art. 26 of the Law on the Protection of Inventions allows the assignment by contract of the patent entitlement, in particular the assignment of the patent application, following that the assignee submits the patent application or continues the procedure for obtaining the patent, as the case may be, and becoming the holder of the patrimonial rights arising of it.

It is possible that one and the same invention is created independently by two or more inventors. For this situation, art. 14(2) of the Law on the Protection of Inventions provides that, if two or more persons have created the same invention independently of each other, the right to the patent belongs to the person whose patent application has the oldest filing date, provided that this first application has been published after the completion of the preliminary examination of the patent application.

Theoretically, the case should not be neglected if the independent inventors of the invention file the patent application at the same time, and both applications have the same filing date. Given that the right to a patent in the case of persons who created the same invention independently of each other is determined by the filing date and not by the order of filing the applications, we consider that in such case the patent is to be issued in the name of both inventors, and they will be co-owners of the patent.

The Law on the protection of inventions also solves the problems that arise in the situation in which the patent application is filed by an unjustified person or an unjustified person even obtains the patent for invention.

Thus, according to art. 16(1) of the Law on the Protection of Inventions, if, until the granting of the patent for invention, by a final court decision it is established that the person entitled to obtain a patent is other than the applicant, this person, within 3 months from the date on which the said decision became final, may:

- continue, in place of the applicant, the patent application procedure as for his own application;
- file a new patent application for the same invention; in this case, the initial application will be considered withdrawn;
- request the rejection of the patent application.

If the patent has already been issued to an unjustified person, the entitled person may claim the transfer of the patent in his name, based on a final court decision (art. 62(1) of the Law on the Protection of Inventions).

II. Non-patrimonial rights over the invention

The non-patrimonial rights over the invention arise from the quality of the inventor as the author of the invention. The doctrine considers as non-patrimonial rights over the invention the right of the inventor to be named the author of the invention and to indicate his name in the patent application, in the patent itself and in the related publications [2, 57]. In the same sense are the provisions of art. 17(5) of the Law on the Protection of Inventions: the inventor has the right to be mentioned in the application, in the patent and in the publications related to the application and the patent.

As in the case of the copyright on works of literature, art or science, the copyright on the invention is an inalienable personal right, imprescriptible and protected without a term (art. 17(2) of the Law on the Protection of Inventions).

However, if we are to speak strictly of the copyright on the invention, which would be an equivalent of the paternity right over a work, then the inalienable character of this right is indisputable. If we are referring to the right to the name of the inventor, then he can dispose of the right by renouncing it. According to art. 17(6) of the Law on the Protection of Inventions, the inventor has the right to waive the mention of his name in the patent application, in the patent and in the publications related to the application and the patent.

The copyright on the invention arises from the moment of creation of the invention, without the need to comply with any formalities.

III. Patrimonial rights over the invention

Unlike the non-patrimonial rights, the patrimonial rights over the invention appear only on the condition of obtaining the title of protection – the patent for invention. Moreover, if the non-patrimonial rights belong only to the inventor as the author of the invention, the holder of the patrimonial rights can be another person than the inventor, for example his successors in rights (heirs, employer, etc.).

These property rights are classified as positive rights (such as the right of the holder to exploit the invention) and negative rights (such as the right of the holder to prohibit third parties from exploiting the invention) [3, 119].

The rights granted by the patent

The positive right enjoyed by the patent holder consists in the prerogative of exploitation of the invention for its entire term of protection (art. 20(1) of the Law on the Protection of Inventions). The legal norm does not decipher the content of the right to exploit the invention, assuming that the patent holder is entitled to use the invention at his own discretion, by any means possible, provided that the use of the invention does not affect the rights of others or public interests. In this respect, the legal literature considers that the holder of the patent for invention may exploit the invention either for his own consumption or for commercial purposes [2, 58].

In order to determine the actions that the patent holder can perform we can refer to the actions that he is entitled to prohibit from third parties, provided in art. 20(2) of the Law on the Protection of Inventions, namely: manufacturing, offering for sale, sale, use, import, storage of the product protected by the patent, as well as the use of the process which is the subject of the patent.

According to art. 20(2) of the Law on the Protection of Inventions, the negative right enjoyed by the patent holder consists in his prerogative to prohibit third parties who do not have his consent to perform, on the territory of the Republic of Moldova, the following actions:

- manufacturing, offering for sale, sale, use, import or storage for these purposes of the product which is the subject of the patent;
- using the process that is the subject of the patent or offering the process for use;
- offering for sale, selling, using, importing or storing for these purposes the product obtained directly by the process which is the subject of the patent.

With reference to the scope of protection and, consequently, the volume of the rights of the patent holder, art. 24(1) of the Law on the Protection of Inventions provides that it is determined by the content of the claims.

If the object of the invention is a product, the protection and rights of the owner shall apply to that product. But, as can be seen, the protection afforded by the patent for the process which is the subject of the patent also extends to the product obtained directly by that process. In this sense, art. 24(4) of the Law on

the Protection of Inventions provides that the protection afforded by a patent relating to a process which is the subject of the patent extends to products obtained directly through the patented process.

The Law on the Protection of Inventions also contains rules on the protection of the invention which concerns a biological material or a process for the production of a biological material. Thus, the protection granted by a patent relating to a biological material having specific characteristics, as a result of the invention, extends to any biological material obtained on the basis of that patented by reproduction or multiplication, in an identical or different form and having the same characteristics (art. 24(5) of the Law on the Protection of Inventions). And the protection granted by a patent relating to a process that allows the production of a biological material with specific characteristics, as a result of the invention, extends to the direct biological material obtained by the said process and to any other biological material derived from the direct biological material, obtained by reproduction or multiplication in an identical or different form and having the same characteristics (art. 24(6) of the Law on the Protection of Inventions).

The law on the Protection of Inventions prohibits also the indirect exploitation of the invention. Thus, a patent also grants the holder the right to prohibit third parties who do not have his consent from delivering or offering for delivery, in the territory of the Republic of Moldova, to a person other than the person entitled to exploit the patented invention, means relating to an essential element of that invention, for its implementation, if the third party knows or is obvious from the circumstances that these means are suitable and intended for the implementation of that invention (art. 21(1) of the Law on the Protection of Inventions).

If there are several holders of a patent, the relations regarding the exploitation of the invention protected by the patent are established by an agreement concluded between them. If such an agreement does not exist, each owner has the right to exploit the invention at his own will, to sue any person who exploits the patented invention without the consent of the co-owners, but he does not have the right to renounce the patent without notifying the co-owners, as well

as to conclude license agreements and assign the patent without their consent (art. 20(3) of the Law on the Protection of Inventions).

Temporary protection

In addition to the rights granted by the patent, we must also take into account the fact that the patent application provides the applicant a provisional protection against third-party actions concerning the exploitation of the invention. According to art. 19(1) of the Law on the Protection of Inventions, the patent application, starting with the date of its publication and until the issuance of the patent, provides the applicant, provisionally, the protection conferred by the issued patent. But the applicant is not entitled to prohibit third parties from exploiting the invention by manufacturing, selling, using the product which is the subject of the patent or using the process which is the subject of the patent, etc. Provisional protection is limited to the right to claim compensation for the use of the invention during the period of provisional protection. Thus, the natural or legal person who exploited the invention within the period from the date of publication of the patent application until the issuance of the patent will pay to the patent holder, after obtaining the patent, a reasonable monetary compensation. The amount of compensation shall be determined by agreement between the parties, taking into account the good faith of the person who exploited the invention, or by the court, in case of impossibility to be established amicably (art. 19(2) of the Law on the Protection of Inventions).

Exhaustion of patent rights

As it is clear from the rights granted by the patent, the owner of the patent has the exclusive right to exploit the invention and to prohibit its use by third parties. The owner thus decides when and how to place the product of the invention on the market, how to exercise control over the process of marketing the product and to defend his exclusive right against interference by other persons. But this control by the holder is not unlimited. We consider here the exhaustion of the rights of the holder after the first commercialization of the patented product.

According to art. 23(1) of the Law on the Protection of Inventions, the rights granted by a patent do not extend to actions on a product protected by the

patent, carried out in the territory of the Republic of Moldova, after this product was placed on the market in the Republic of Moldova by the owner or with its express consent.

References:

1. Volcinski V., Chiroșca D. Dreptul proprietății intelectuale. Chișinău: Museum, 2001.
2. Volcinski V. Conținutul dreptului subiectiv asupra brevetului de invenție // Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova, Studii Juridice, Serie Nouă, nr. 4. Chișinău, 2000.
3. Бодюл Т. Право интеллектуальной собственности в Республике Молдова. Часть I. Промышленная собственность. Кишинев, 2007.

І.Д. Бондаренко

кандидат юридичних наук, доцент

Національна академія Служби безпеки України

ВИЗНАННЯ РОСІЙСЬКИХ КІБЕРАТАК ВОЄННИМ ЗЛОЧИНОМ

Постановка проблеми. Низка міжнародно-правових актів, прийнятих задовго до появи сучасного комп'ютера, встановлюють заборону нападу на цивільні об'єкти під час міжнародних збройних конфліктів. Чи поширюється відповідна заборона на кібератаки так само як і на атаки кінетичною зброєю тривалий час було теоретичним питанням наукової дискусії. Але з початком повномасштабного вторгнення Україна стала першою у світовому рейтингу за кількістю кібератак, які переважно спрямовуються на цивільні об'єкти. Їх безпрецедентний масштаб дозволяє стверджувати: має місце факт першої у світі кібервійни. У таких умовах проблема необхідності перегляду міжнародно-правового змісту кібератак набуває практичної значущості не лише в контексті захисту державної безпеки України, але і в цивілізаційному сенсі – для формування нових глобальних правил

поведінки держав у кіберпросторі для подальшого забезпечення міжнародного миру та стабільності.

Виклад основного матеріалу. Кібернетична компонента стала вагомим складовим елементом неоголошеної війни Росії проти України ще з її перших етапів, анексії АРК Крим у 2014 році, а з повномасштабним вторгненням наша країна стала першою у світовому рейтингу за кількістю кібератак [1]. Суб'єктами кібератак є: а) їх безпосередні виконавці (кадрові співробітники російських спецслужб у взаємодії із низкою безпосередньо контрольованих ними хакерських угруповань, зокрема: Gamaredon (ФСБ), Sandworm (ГРУ), АРТ28 (ГРУ), Турла (ГРУ), АРТ29 (СВР) [2]; б) їх організатори, вище воєнно-політичне керівництво держави-агресора, яке віддавало відповідні накази. Саме так у своїх офіційних заявах неодноразово стверджували як українські, так і низка європейських та американських високопосадовців, такі висновки наводять авторитетні міжнародні організації, антивірусні та кібербезпекові кампанії. Відповідні кібератаки у межах кримінальних проваджень розслідуються Службою безпеки України [3]. Об'єктами кібератак є переважно критична інфраструктура України. Найбільш масштабними атаками можна вважати: атаку на ЄАІС «Вибори» 2014 року, яка мала забезпечити відображення фейкового зображення підрахунку голосів (начебно на президентських виборах перемагав Дмитро Ярош); атаку на «ПрикарпаттяОблЕнерго», «КиївОблЕнерго» 2015 та 2016 років, які призвели до регіонального блек-ауту в результаті виведення з ладу автоматизованих систем управління SCADA; багатовекторну атаку «NotPetya» 2017 року, яка призвела до блокування комп'ютерних систем значної кількості українських підприємств, банків, енергетичних компаній; атаку 2022 року в переддень повномасштабного вторгнення на супутники глобальної компанії-провайдера Viasat, яка, зокрема, забезпечувала зв'язком українську армію.

Отже цілями російських кібератак є переважно саме цивільні, а не воєнні об'єкти. Натомість міжнародне гуманітарне право здійснення атак на них забороняє, а за Римським статутом Міжнародного кримінального суду

«умисне спрямування нападів на цивільні об'єкти, тобто об'єкти, що не є військовими цілями» є воєнним злочином (підпункт ii пункту b) статті 8). Але у відповідних міжнародно-правових актах, які були ухвалені задовго до появи сучасних комп'ютерів, жодної згадки про кібератаки нема, питання можливості його застосування щодо кібератак тривалий час було предметом дискусії, створюючи «сіру зону» правої невизначеності.

Протягом останнього року відбуваються революційні зміни міжнародно-правового розуміння кібератак, фундаментом для яких став саме український кейс. Так, у березні 2022 року Центр з прав людини Школи права Каліфорнійського університету в Берклі надіслав офіційний запит до офісу Міжнародного Кримінального Суду (МКС) згідно статті 15 його Статуту із закликом розпочати розслідування діяльності російських хакерів Sandworm (підконтрольні ГРУ рф), що здійснювали кібератаки на об'єкти енергетики України, як військових злочинів [4]. У серпні 2023 року Прокурор МКС Карім Хан вперше прямо заявив, що МКС розслідуватиме будь-які хакерські злочини, які порушують чинне міжнародне право, а речник МКС підтвердив, що «за відповідних обставин поведінка в кіберпросторі потенційно може бути прирівняна до воєнних злочинів» і це є офіційною позицією офісу МКС [5].

Висновки. Цивільні об'єкти української критичної інфраструктури з 2014 року систематично зазнають потужних кібератак, спрямованих на припинення їх функціонування. Україна звинувачує рф у здійсненні таких кібератак, які реалізуються її спеціальними службами, створеними та контрольованими ними хакерськими угрупованнями. Донедавна дискусійне питання чи розповсюджується заборона нападів на цивільні об'єкти на кібератаки невдовзі може бути вирішено: офіс Прокурора Міжнародного Кримінального суду публічно оголосив, що буде розслідувати кібератаки на цивільні об'єкти як воєнний злочин. Якщо це відбудеться, український кейс буде революційним, зміниться de-facto існуюча парадигма поведінки держав у кіберпросторі, а відповідний судовий прецедент закріпить такі нові

правила навіть за умови відсутності відповідної профільної міжнародної конвенції.

Список використаних джерел:

1. Ексклюзивне інтерв'ю із заступником голови Держспецзв'язку України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Віктором Жорою агентству «Інтерфакс-Україна». interfax.com.ua. URL: <https://interfax.com.ua/news/interview/911979.html> (дата звернення: 19.10.2023).
2. Проти України працюють щонайменше 23 російські кібертерористичні хакерські групи. <https://cip.gov.ua/>. URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/proti-ukrayini-pracyuyut-shonaimenshe-23-rosiiski-kiberterroristichni-khakerski-grupi> (дата звернення: 19.10.2023).
3. Міжнародний трибунал має розглядати кібератаки рф на Україну як воєнний злочин, – Ілля Вітюк. np.pl.ua. URL: <https://np.pl.ua/2023/03/mizhnarodnyy-trybunal-maie-rozghliadaty-kiberataky-rf-na-ukrainu-iak-voiennyy-zlochyn-illia-vitiuk/> (дата звернення: 19.10.2023).
4. Greenberg A. The Case for War Crimes Charges Against Russia's Sandworm Hackers. WIRED. URL: <https://www.wired.com/story/cyber-war-crimes-sandworm-russia-ukraine/> (дата звернення: 19.10.2023).
5. Technology Will Not Exceed Our Humanity – Digital Front Lines. Digital Front Lines. URL: <https://digitalfrontlines.io/2023/08/20/technology-will-not-exceed-our-humanity/> (дата звернення: 19.10.2023).

ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЛОКЧЕЙ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми. Блокчейн технологія, спочатку розроблена для підтримки криптовалют, сьогодні швидко розширює свої застосування в різних секторах економіки. Однак, ця швидка еволюція породжує правові питання, які потребують уваги та врегулювання. З одного боку, блокчейн відкриває нові можливості для ефективного збереження та передачі інформації, з іншого – створює проблеми, пов'язані з конфіденційністю, відповідальністю та захистом прав.

Формулювання цілей. Автор пропонованого дослідження ставить за мету з'ясувати основні аспекти блокчейн систем, їхні переваги та можливі ризики. Проаналізувати правові питання, пов'язані з застосуванням блокчейн технологій в різних сферах, включаючи фінанси, технології, договірні відносини та конфіденційність. Дослідити необхідність розробки ефективних нормативно-правових актів для забезпечення відповідності блокчейн технологій правовим рамкам.

Виклад основного матеріалу. Блокчейн – це децентралізована система збереження даних, яка складається з блоків, що містять криптографічно підписану інформацію та посилаються один на одного у послідовному порядку. Ця технологія забезпечує високу стійкість до змін і можливість перевірки даних без посередника. Вона знаходить застосування в різних галузях, включаючи фінанси, логістику, медицину, нерухомість та інші [1].

Однією з ключових переваг блокчейн технологій є безпека і недоступність для змін даних, що робить її важливим інструментом для підтримки довіри та безпеки у сферах, де це критично. Однак, існують ризики, пов'язані з анонімністю, можливістю втрати доступу до даних у

випадку проблем з ключами доступу, а також з відповідальністю за зберігання та обробку персональних даних.

Застосування блокчейн технологій породжує численні правові питання. Наприклад, у сфері фінансів виникають проблеми з регулюванням ICO (**Initial coin offering** – первинна пропозиція монет) та криптовалют. Крім того, проблематичними є питання визнання цифрових підписів на блокчейні, авторства та відповідальності за смарт-контракти [2].

У світі, де блокчейн технології набувають все більшого значення, важливо розробити правове підґрунтя, яке враховуватиме їхні унікальні особливості та ризики. Необхідно балансувати інновації та захист прав та інтересів користувачів. Для цього потрібно активно співпрацювати як з міжнародними організаціями, так і національними урядами для розробки ефективного та адаптивного правового середовища. Дослідження та вирішення проблем правового регулювання блокчейн технологій важливе для подальшого розвитку цього інноваційного напрямку. Процес розвитку і впровадження блокчейн технологій в різних галузях вимагає уваги до правових аспектів, забезпечення безпеки, прозорості та довіри їх використання.

Щодо захисту особистих даних, то блокчейн зазвичай відомий своїм способом такого захисту, який забезпечує надійність та безпеку даних. Однак, все ж існує проблема захисту особистих даних, оскільки інформація, яку зберігає блокчейн може бути постійно доступною та проблематичною для видалення. Це суперечить деяким законодавчим вимогам щодо права на забуття та правилам GDPR (Загального регламенту щодо захисту особистих даних).

Блокчейн може використовуватися для створення цифрових ідентифікаторів, але питання відповідності та визнання цих ідентифікаторів залишається невирішеним. Деякі сфери, такі як фінанси або медицина, вимагають чіткого регулювання відносно ідентифікації учасників системи.

Смарт-контракти, що базуються на блокчейні, мають потенціал змінювати спосіб укладання угод. Однак, правовий статус таких контрактів і відповідність їх законодавству вимагає додаткових уточнень. Якщо смарт-контракти стануть стандартом, необхідно розробити правові механізми для визнання та виконання таких угод.

Блокчейн технології є глобальним явищем, і їхнє застосування не обмежується кордонами жодної країни. Це створює складнощі щодо створення однорідних правил і стандартів регулювання. Міжнародна співпраця та узгодженість правових норм між державами стають критичними для розвитку блокчейн технологій [3].

Міжнародні організації можуть відігравати ключову роль у встановленні стандартів і рекомендацій з питань правового регулювання блокчейн технологій. Такі організації як ООН, Міжнародний валютний фонд, Європейська комісія та інші мають можливість вплинути на розвиток міжнародних стандартів у цій сфері [4].

Висновки. Блокчейн технологія, завдяки своєму потенціалу для революціонізації різних галузей, вимагає належного правового регулювання через кілька ключових аспектів. Перш за все, відповідне регулювання забезпечить охорону прав та інтересів користувачів, зокрема стосовно захисту особистих даних та приватності. Визнання та легітимність смарт-контрактів вимагає виваженого правового підходу для їх впровадження. Крім того, правове регулювання блокчейн технологій є ключовим для захисту від кримінальної діяльності та забезпечення відповідальності за незаконні дії. Додатково, встановлення міжнародних стандартів та єдності у правовому полі полегшує взаємодію та обмін інформацією між різними країнами, сприяючи розвитку блокчейн технологій. Нарешті, правове регулювання допомагає управляти технічними помилками та загрозами безпеки, що можуть виникнути у зв'язку з використанням блокчейну. Отже, правове регулювання блокчейн технологій виступає як фундамент для створення довіри користувачів, захисту їх прав та інтересів, а також забезпечення

стабільного та ефективного середовища для подальшого розвитку цієї інноваційної технології.

Список використаних джерел:

1. Що таке блокчейн і як він працює?
<https://academy.binance.com/uk/articles/what-is-blockchain-and-how-does-it-work> (дата звернення 30.10.2023)
2. Filippi P., Hassan S. Blockchain Technology as a Regulatory Technology: From Code is Law to Law is Code. URL: <https://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/7113/5657> (дата звернення 30.10.2023)
3. Як у світі регулюють криптовалюти і коли цього очікувати в Україні. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/12/1/668690/> (дата звернення 30.10.23)
4. Технологія блокчейн уже змінює світ фінансів: як саме. URL : https://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZ001579 (дата звернення: 30.10.2023)

В.А. Іващенко

доктор юридичних наук, доцент

Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького

С.В. Корновенко

доктор історичних наук, професор

Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ СЕЛЕКЦІЙНИХ ДОСЯГНЕНЬ У РОСЛИННИЦТВІ ТА ТВАРИННИЦТВІ В УКРАЇНІ У 2011-2015. рр.

Розпочата в Україні у 2010 р. адміністративна реформа, торкнулася і системи правової охорони селекційних досягнень у рослинництві та тваринництві. Державна служба з охорони прав на сорти рослин

(Держсортслужба), що функціонувала у складі Мінагрополітики. припинила своє існування. На місці ліквідованого у 2011 р. органу утворено дві установи. Її функції передано Державній ветеринарній та фітосанітарній службі. Функції контролю за набуттям і реалізацією прав на сорти рослин почала виконувати Державна інспекція сільського господарства України (Держсільгоспінспекція) [1, с. 8]. Основні функції з реєстрації нових сортів рослин мала виконувати Держветфітослужба, а Держсільгоспінспекція була контрольною інстанцією. Виходячи зі змісту «Положення про державну ветеринарну фітосанітарну службу» [2], зазначимо, що Держветфітослужба (п. 1 Положення) була центральним органом виконавчої влади, діяльність якої координував Кабінет Міністрів України через міністра аграрної політики та продовольства України. З поміж іншого на неї було покладено функції із забезпечення реалізації державної політики у сферах карантину та захисту рослин, охорони прав на сорти рослин, державного нагляду (контролю) за племінною справою у тваринництві [2].

Відповідно до повноважень, (п. 4 Положення), Держветфітослужба проводила експертизу сортів рослин як об'єктів інтелектуальної власності; державне випробування сортів рослин із метою визначення придатності для поширення їх в Україні; приймала заявки на сорти рослин, проведення їх експертизи, ухвалювала рішення видачі охоронних документи на сорти рослин [2].

Також Держветфітослужба проводила атестацію робочих місць спеціалістів з експертизи сортів рослин, атестацію й реєстрацію представників із питань інтелектуальної власності на сорти рослин. Серед інших повноважень – було ведення реєстрів представників із питань інтелектуальної власності на сорти рослин, реєстру заявок, реєстру патентів, реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні [2].

Іншим напрямом стало надання органу спеціальних повноважень з охорони сфери селекції тварин. Цим питанням приділено увагу в підпунктах 108 – 112 п. 4. Держветфітослужба реалізовувала нагляд (контроль) за дотриманням законодавства про племінну справу у тваринництві;

контролювала виконання вимог щодо відповідності племінних (генетичних) ресурсів чинним вимогам; контролювала ведення племінного обліку, бонітування, визначення племінної цінності тварин, атестації та допуску плідників до відтворення, апробації; контролювала господарську діяльність у племінній справі у тваринництві, що пов'язана з виробництвом племінних (генетичних) ресурсів, збереженням племінних (генетичних) ресурсів, торгівлею племінними (генетичними) ресурсами, проведенням генетичної експертизи походження та аномалій тварин [2].

Варто констатувати, що описані в положенні повноваження стосувалися лише загальних питань нагляду за селекцією тваринництва та організаційних засад контролю за сферою селекції. Про визначення повноважень щодо реєстрації породи тварини як об'єкта права інтелектуальної власності, проведення експертизи новизни породи тварин у документі не йшлося.

Повноваження Держсільгоспінспекції в частині охорони прав на сорти рослин полягали в контролі за набуттям прав на сорти рослин та їх реєстрацією, увезення до України садивного матеріалу (насіння) незареєстрованих в Україні сортів рослин; дотриманням особистих немайнових і майнових прав на сорт, прав автора сорту в разі відмови власника від майнового права на сорт, порядку вивезення з України посадкового матеріалу (насіння) сортів рослин, що містять об'єкт інтелектуальної власності, угоди, укладеної між роботодавцем та автором сорту щодо виплати справедливої винагороди [3].

Загалом із моменту створення ця інспекція проіснувала не довго. 10.09.2014 р. Кабінетом Міністрів України ухвалена Постанова № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» [4]. Згідно з п. 2 зазначеної постанови, Державну інспекцію сільського господарства ліквідували, а її функції у сферах охорони прав на сорти рослин, насінництва та розсадництва переходили до Державної служби з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів [4], основні функції

якої схарактеризовано в Положенні [5] про Державну службу з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів.

У 2015 р. внесено певні зміни (від 25 листопада 2015 р. № 1087) до Положення про Держспоживслужбу в межах підпунктів 4, 5. Держспоживслужба у сфері охорони прав на сорти рослин організувала та реалізувала державний нагляд за дотриманням юридичними особами вимог законодавства з охорони прав на сорти рослин, за використанням садивного матеріалу сортів рослин, за реєстрацією ліцензійних договорів. До компетенції Держспоживслужби належав контроль за виплатою авторської винагороди, ведення первинного насінництва власниками майнових прав інтелектуальної власності та підтримувачами сортів рослин. Держспоживслужба мала контролювати набуття прав на сорти рослин та їх реєстрацію, увезення в Україну садивного матеріалу незареєстрованих в державі сортів рослин, дотримання особистого немайнового права авторства на сорт, майнового права власника сорту та прав інших суб'єктів, які на законних підставах користуються сортом [6].

Таким чином, питання доцільності трансформацій, що відбувалися у 2011-2015 рр. у системі охорони селекційних досягнень не позбавлене дискусії, однак передання повноважень Держветфітослужбі у сфері охорони прав на нові сорти рослин за статусом наблизило її до поняття установа, що сформульоване в Законі України «Про охорону прав на сорти рослин».

Список використаних джерел:

1. Гаєвець М. Суперечливість норм законодавства України у здійсненні державної реєстрації прав інтелектуальної власності на сорти рослин. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2012. №3 (65 (додаток)). С. 6–11.
2. Про затвердження Положення про Державну ветеринарну та фітосанітарну службу України: Указ Президента України 13 квітня 2011 р. № 464. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/464/2011>
3. Про Державну інспекцію сільського господарства України: Указ

Президента України 13 квітня 2011 р. № 459/2011 URL:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/459/2011>

4. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади:
Постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF>
5. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів:
Постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 р. № 667
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/667-2015-%D0%BF/paran13#n13>
6. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442 і від 2 вересня 2015 р. № 667: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 листопада 2015 р. № 1087 URL:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1087-2015%D0%BF/paran14#n14>

Д.М. Кізім

викладачка

Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОМІРНОГО ВИКОРИСТАННЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ БЕЗ ЗГОДИ АВТОРА

Починаючи з 24 лютого 2022 року, коли росія випустила безліч ракет по території України та оголосила про «спеціальну воєнну операцію» з метою нібито «демилітаризації та денацифікації України», все більшої популярності почали набирати україномовні виконавці та пісні.

Доведенням цього може слугувати порівняння рейтингу ТОП-100 найкращих пісень в Україні за 2021 та 2022 роки за версією Apple Music [1,2]. Так, у рейтингу 2021 року українці слухали російських виконавців та російськомовні пісні. Ситуація змінилася у 2022 році з початком війни, адже у рейтингу Apple Music більшість виконавців – з україномовними

піснями, які написані під час війни разом з іноземними виконавцями, котрі підтримують Україну і виступають проти цієї кривавої війни, розв'язаної путінім. А чого лише вартує перемога українського гурту KALUSH ORCHESTRA з україномовною піснею «Stefania» на Євробаченні 2022 року [3]? Люди з усього світу голосувати за україномовний гурт.

Біль, лють, страх за майбутнє, ненависть до ворогів і любов до своєї країни та рідних – усе це відчуває кожен українець. І доволі часто внутрішні переживання виливаються у творчість. Для когось пісня – це спроба відволіктися, для декого – спроба пережити жах війни. А дехто за допомогою пісні намагається підняти бойовий дух українців.

Час іде, війна триває, пісні виконуються, а що ж стосовно авторських прав виконавців на музичні твори?

Авторські права на музичний твір, як і інші права, охороняються нормами Закону України «Про авторське право і суміжні права» (далі – Закон). Зокрема, п.3 ч.1 ст. 6 цього Закону відносить до об'єктів авторського права музичні твори з текстом і без тексту [4].

Як ми знаємо, до прав автора на твір належать особисті немайнові та майнові права.

Важливе питання, яке цікавить більшість – чи потрібно запитувати дозвіл автора на використання музичного твору? Так, потрібно, але законодавець визначив випадки, коли такий дозвіл можна не отримувати. Одним із таких випадків є твори народної творчості (фольклор) [4].

До прикладу, Jerry Neil разом з Веркою Сердючкою випустила у світ пісню «Москаль Некрасівий» [5]. Артистка записала пісню, переосмисливши лірику української народної пісні «Ой, на горі та й жінці жнуть».

Також, прикладом може слугувати пісня Бумбоксу «Ой у лузі червона калина», який заспівав на свій лад лідер гурту Андрій Хливінюк. «Ой у лузі червона калина...» або «Червона калина» – українська народна пісня часів Богдана Хмельницького авторського походження, вперше опублікована у 1875-му році, яка стала в обробці та текстовій версії Степана Чарнецького

гімном Українських січових стрільців. Пісня одразу стала вірусною, дехто її асоціює з піснею війни, адже її співають на стадіоні тисячі вболівальників перед футбольним матчем (1 червня 2022 року пісня прозвучала у місті Глазго, де Україна зустрілася з Шотландією в рамках відбору на ЧС-2022 [6]), учасники легендарного британського рок-гурту Pink Floyd возз'єдналися вперше майже за 30 років, щоб записати кавер-версію на підтримку України з музикантом Андрієм Хливнюком під назвою «Heu, Heu, Rise Up!» [7], та просто звичайні люди у бомбосховищах, діти біля імпровізованого блок-посту, військові на позиціях, тощо.

Ще одним випадком використання музичного твору без згоди на те автора – є перехід творів у суспільне надбання, відповідно до якого закінчення строку дії авторського права на твори означає їх перехід у суспільне надбання. Твори, які стали суспільним надбанням, можуть вільно, без виплати авторської винагороди, використовуватися будь-якою особою, за умови дотримання особистих немайнових прав автора (ч.3 ст. 32 Закону). Як відомо, авторське право діє протягом усього життя автора і 70 років після його смерті (ст. 31 Закону) [4].

Саме цією нормою Закону скористалися українські виконавці Надія Дорофєєва та Артем Пивоваров у дуетній композиція під назвою «Думи». Артисти заспівали вірш видатного поета Тараса Григоровича Шевченка «Думи мої, думи мої» (1840).

Крім цього, без згоди автора (чи іншої особи, яка має авторське право), але з обов'язковим зазначенням імені автора і джерела запозичення, допускається публічне сповіщення публічно виголошених промов, звернень, доповідей та інших подібних творів у обсязі, виправданому поставленою метою (п.8 ч.2 ст. 22 Закону) [4].

Як приклад до цієї норми закону можна навести музичний твір МюсліUA – «Вова, *баш їх бл*ять». А історія створення така: президент футбольного клубу «Інгульця» та депутат Петрівської районної ради Олександр Поворознюк публічно записав емоційну промову щодо війни в Україні: *«Хочу звернутися тим часом до президента нашого Володимира*

Зеленського. Вова, *баш їх, а ми тобі допомагатимемо. Такого президента, як ти, не було і не буде. Велика повага до того, що ти єдиний зумів об'єднати людей. Я за тебе не голосував у першому турі, але зараз життя готовий віддати за те, що ти зайняв таку громадянську позицію. Спасибі. Слава Україні!». Пізніше, інтерв'ю Олександра Поворознюка лягло в основу музичного твору МюсліUA – «Вова, *баш їх бл*ять». «Цей трек – це крик душі не лише одіозного президента ФК «Інгулець» Олександра Поворознюка, а й мільйонів українців», – йдеться в описі до твору [8].

Отже, незважаючи на російсько-українську війну право інтелектуальної власності діє відповідно до законодавства. Законодавець охороняє авторське право на музичні твори з текстом і без тексту. Автор музичного твору має особисті немайнові та майнові права, що дозволяє йому вимагати визнання свого авторства; забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом; вибирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках і під час будь-якого його публічного використання; вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора.

Також, існують випадки, коли дозвіл на використання твору не обов'язковий. Одним із таких випадків є твори народної творчості (фольклор), відтворення творів у особистих цілях, перехід творів у суспільне надбання та публічне сповіщення публічно виголошених промов, звернень, доповідей та інших подібних творів у обсязі, виправданому поставленою метою.

Список використаних джерел:

1. ТОП-100 найкращих пісень в Україні за 2021 рік за версією Apple Music/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://music.apple.com/ua/playlist/top-songs-of-2021-ukraine/pl.406fd0647b7443c193f792230309e2d5?l=ru>

2. ТОП-100 найкращих пісень в Україні за 2022 рік за версією Apple Music/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://music.apple.com/ua/playlist/%D1%82%D0%BE%D0%BF-100-%D0%B2-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96/pl.815f78effb3844909a8259d759ecbddb?l=uk>
3. Україна перемогла на Євробаченні-2022 — Kalush Orchestra зайняли перше місце/ офіційний сайт Суспільне Євробачення/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eurovision.ua/3728-ukrayina-peremogla-na-yevrobachenni-2022-kalush-orchestra-zajnyaly-pershe-misce/>
4. Закон України «Про авторське право і суміжні права» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>
5. «Геть з України, москаль некрасивий»: Jerry Heil заспівала про Зеленського, Кіма, Арестовича та ЗСУ/ Суспільне культура/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://suspilne.media/227480-get-z-ukraini-moskal-nekrasivij-jerry-heil-zaspivala-pro-zelenskogo-kima-arestovica-ta-zsu/>
6. Зворушлива підтримка: фанати збірної України «захопили» шотландський паб та виконали «Ой у лузі червона калина» (відео)/ ТСН/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://tsn.ua/prosport/zvorushлива-pidtrimka-fanati-zbirnoyi-ukrayini-zahopili-shotlandskiy-pab-ta-vikonali-oy-u-luzi-chervona-kalina-video-2076580.html>
7. «Ой у лузі червона калина». Історія пісні від Січових стрільців до Хлівнюка і Pink Floyd/ BBC News| Україна/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.bbc.com/ukrainian/features-61037106?at_medium=custom7&at_custom2=facebook_page&at_campaign

ign=64&at_custom4=3AD79CF2-B722-11E3-90471ADA39982C1E&at_custom3=BBC+News+Ukraine&at_custom1=%5Bpost+type%5D&fbclid=IwAR0D4rK7tcgZzWhDzePVDmXCaN4913m5T379WqiHNawdoEHDtEvgxx803PY

8. «Вова, єб*ш їх, бл*дь»: емоційна промова Поворознюка отримала друге дихання і може стати хітом – відео 18+/ «Телерадіокомпанія Люкс». «Футбол 24»/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://football24.ua/vova_yebsh_yih_bld_emotsiyna_promova_povoroznyuka_otrimala_druge_dihannya_i_mozhe_stati_hitom__video_18_n716104/

А.О. Козаченко

магістрантка

Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТАТУЮВАННЯ ЯК ОБ'ЄКТА АВТОРСЬКОГО ПРАВА

У сучасному світі татуювання, як вираження індивідуальності та мистецького самовираження, займає важливе місце в культурному та соціальному просторі. Чомусь у суспільстві є думка, що авторське право – це лише пісня, музика, текст, малюнок, комп'ютерна програма. Коли людина дивиться на картину, одразу виникає думка, що це є твір мистецтва у якої є автор і яка охороняється авторським правом. Коли ж іде мова про татуювання, не всі можуть виділити до якого об'єкта права вона належить і чи взагалі це є об'єктом права. Насправді, татуювання є не лише частиною тіла, але й твором мистецтва, тому і виникає питання про його захист за допомогою авторського права.

Українське законодавство в Основному Законі зазначило, що громадянам гарантується свобода літературної, художньої творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної

діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом (ст. 57 Конституції України) [1].

Як зазначає Ю. Степанець «Татуювання – це процес нанесення перманентного малюнка на тіло людини методом локального травмування шкірного покриву і внесення пігменту в дерму. Тобто татуювання – це малюнок» [2].

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про авторське право та суміжні права» (далі – Закон) об'єктами авторського права є твори у сфері літератури, мистецтва, науки, зокрема твори образотворчого мистецтва. Далі, у цьому Законі зазначено, що твір образотворчого мистецтва - скульптура, картина, малюнок, гравюра, літографія, твір художнього дизайну (у тому числі сценічного дизайну, накреслення (дизайну) шрифтів) тощо [3]. Тому, татуювання вважається об'єктом авторського права і охороняється законодавством.

В.В. Насирова у своїй тезі зазначає, що «нанесенню татуювання передуює створення ескізу. Тобто, фактично, татуювання можна вважати не самостійним об'єктом авторського права, а відтворенням уже наявного. Дискусію стосовно приналежності татуювання до об'єктів авторського права закриває Верховний суд штату Аризона своїм рішенням у 2012 р., де зазначається, що татуювання підлягають захисту відповідно до першої поправки до Конституцій США, що гарантує свободу слова. Таку ж думку висловив суд США у справі майстра Віктора Вітмілла, автора знаменитого татуювання Майка Тайсона, проти творців фільму «Похмілля -2: з Вегаса до Бангкока» [4, с. 138]. Таким чином, татуювання безсумнівно є об'єктом інтелектуальної власності.

А хто ж тоді вважається автором татуювання? Відповідь на це питання розкрито у ст. 9 Закону, зокрема передбачено, що авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення. Твір вважається створеним з моменту первинного надання йому будь-якої об'єктивної

форми (письмової, речової, електронної (цифрової) тощо) [3]. Варто зазначити, первісно татуювання має вигляд ескізу/малюнка. Виходячи з цієї норми Закону, стає зрозуміло, що автором татуювання вважається особа, яка створила ескіз, вона наділена немайновими та майновими правами, що передбачені законодавством. Але ж виникає наступне запитання: хто ж створив ескіз? Автором ескізу може бути сам тату-майстер чи сам «замовник», який створив ескіз, а майстер лише здійснив процес нанесення татуювання.

Як було сказано, авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення. Як зазначає Р. Мурга «автором поки що малюнка (не татуювання), як об'єкта образотворчого мистецтва, буде сам майстер, який у цьому разі є художником цього малюнка. Майстер може передавати свої майнові права й на свій малюнок як художник або передати їх у вигляді нанесення татуювання на тіло замовника (клієнта)» [5]. Зокрема, автор у своїй роботі наводить приклад судового рішення: «У 2013 році татуювальник Кріс Ескобедо подав позов до окружного суду Аризони (США) на компанію THQ Inc. за використання його малюнка у відеогрі UFC Undisputed та UFC Undisputed. Майстер є автором оригінального татуювання із зображенням лева на тілі відомого учасника боїв без правил Карлоса Кондіта. За його словами, саме цього лева неправомірно використано у відеоіграх. Компанія THQ Inc., використавши це зображення в серії відеоігор про змішані бойові мистецтва, не отримувала згоду автора на таке використання, чим і порушила його авторські права» [5]. Роман говорить, що «на практиці далеко не всі майстри з татуювання укладають договори зі своїми клієнтами, але факт того, що майстер виконує певну роботу, а замовник, своєю чергою, оплачує цю роботу та кожна зі сторін бажає досягти конкретного результату, уже є фактом правочину. Отже, у момент нанесення татуювання й оплати за цю роботу сторони формально в такому правочині укладають угоду про передання майнових прав на татуювання» [5].

Якщо ж автором є «замовник», то зрозуміло, що всі авторські права належать йому, а майстер виступає лише як виконавець цієї роботи і жодних авторських прав на відтворений твір (татуювання) не отримує.

Як відомо, автор має як особисті немайнові права (ст. 11 Закону), так й майнові права (ст. 12 Закону) [3]. З немайновими правами, здається, все зрозуміло, а як щодо майнових? Наприклад, які є способи використання твору (ескізу чи малюнку, нанесеного на тіло), зокрема що ж таке відтворення?

У ст. 12 Закону передбачені майнові права інтелектуальної власності на твір, зокрема способами використання твору є: 1) відтворення та 7) публічне виконання, публічний показ, публічне демонстрування, публічне сповіщення, інтерактивне надання доступу публіці та інші способи доведення до загального відома публіки [3].

Р. Мурга говорить, що «нанесення малюнка на тіло людини і є відтворенням у тій самій будь-якій формі, тому як татуювання слугує вже татуювання безпосередньо на тілі людини. Процедура створення татуювання, його відтворення має істотне значення для визначення правового режиму самого татуювання. Під час виготовлення ескізу татуювання останнє вже матеріалізується в конкретному зображенні, являючи собою малюнок, і таким чином стає окремим об'єктом авторського права. У цьому разі татуювання є екземпляром ескізного (первинного) зображення, його створення вже не має творчого характеру, а з юридичного погляду татуювання – лише форма реалізації одного з майнових прав автора ескізу» [5].

Інший момент – публічне виконання, публічний показ, публічне демонстрування, публічне сповіщення, інтерактивне надання доступу публіці та інші способи доведення до загального відома публіки.

У Законі сказано, що публічний показ – будь-яка демонстрація оригіналу або копії твору безпосередньо або за допомогою інших пристроїв чи процесів у місцях, в яких присутні чи можуть бути присутніми представники публіки, незалежно від того, присутні вони в одному місці і в один час чи в різних місцях і в різний час [3]. Твір вважається опублікованим (випущеним у світ), якщо він у будь-який спосіб розповсюдження або

доведення до загального відома публіки [3]. Також, твір оприлюднений (розкритий публіці), коли оприлюднюється будь-яка дія, що вперше робить твір чи об'єкт суміжних прав доступним для необмеженого кола осіб [3]. Роман також зазначає, що «ще одним моментом з опублікуванням виникає тоді, коли майстер із татуювання на своєму сайті та/або в Інстаграм-акаунті публікує власні ескізи татуювань і власні роботи вже нанесених татуювань як портфоліо, – це теж вважають «випуском у світ», адже сайт може переглянути необмежена кількість людей, а під кожним ескізом майстер із татуювання може (і повинен!) ставити своє авторство» [5].

Отже, у контексті правового регулювання татуювання як об'єкта авторського права в Україні, дослідження виявило низку важливих питань та можливих напрямків розвитку правового регулювання.

На даний момент законодавство України не надає конкретного визначення татуювання як об'єкта авторського права. Однак, враховуючи його творчий та індивідуальний характер, можна стверджувати, що татуювання може бути розглянуте як твір образотворчого мистецтва.

Автором татуювання може бути як тату-майстер, так і сам «замовник», на тілі якого створюється татуювання. Тому вони як суб'єкти авторського права мають особисті немайнові та майнові права. Зокрема, важливим аспектом правового регулювання татуювання як об'єкта авторського права є способи використання твору, зокрема відтворення та публічне виконання, публічний показ, публічне демонстрування, публічне сповіщення, інтерактивне надання доступу публіці та інші способи доведення до загального відома публіки.

Список використаних джерел:

1. Конституція України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Степанець Ю.Л. Правова природа татуювання як нетипового об'єкта авторського права / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/15901/%D0%A1%D1%82%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

3. Закон України «Про авторське право і суміжні права» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
4. Наукові розвідки з актуальних проблем публічного та приватного права: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 24 квітня 2020 року) – Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. – 207 с
5. Мурга Р. PRAVO & TATTOO / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA012352

А.С. Колісник

кандидат юридичних наук, доцент

Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СУЧАСНОМУ СВІТІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Постановка проблеми. Забезпечення права власності суб'єкта на свої інтелектуальні продукти завжди було важливим, але водночас складним напрямом державної політики. Особливої актуальності ця проблема набула останніми роками, коли науково-технічний розвиток, що набуває надшвидких темпів, сприяє розповсюдженню практично будь-якої інформації необмеженому колу суб'єктів. Причому ІТ-технології надають можливість обігу інформації не лише на державному, але і на міжнародному рівнях. Тому захист та законодавче забезпечення прав інтелектуальної власності набуває виключного значення як на внутрішньодержавному, так і на міжнародному рівнях. Адже процеси глобалізації сприяють тому, що обмін інформацією здійснюється з високою швидкістю і точністю, а це в свою

чергу збільшує вірогідність вчинення правопорушень, що порушують право інтелектуальної власності, і у цій сфері.

На національному рівні практично у кожній державі є спеціальні нормативно-правові акти чи окремі норми, що регламентують і право інтелектуальної власності, і його охорону. Та законодавче забезпечення права інтелектуальної власності вимагає постійного удосконалення, що обумовлено розвитком технологій, глобалізаційними процесами, а також виникненням нових способів порушення цього права. Ці аргументи доводять доцільність компаративістського дослідження забезпечення права інтелектуальної власності у законодавстві України та інших країн. У даному дослідженні буде здійснюватися порівняння законодавства у сфері забезпечення права інтелектуальної власності України та країн Європи, що обумовлено сучасними євроінтеграційними процесами.

Формулювання цілей. Враховуючи зазначене вище, метою даного дослідження буде здійснення порівняльного аналізу законодавчого забезпечення права інтелектуальної власності в Україні та інших країнах.

Виклад основного матеріалу. Дослідження окремих юридичних інститутів з точки зору їх співставлення і порівняння – це не проста констатація факту наявності їх у різних країнах та способу їх законодавчої регламентації. Компаративістські дослідження одночасно сприяють і вирішенню наявних проблем, і виявленню та вирішенню нових, оскільки вивчення зарубіжного законодавства дає можливість глибше зрозуміти право своєї країни, які чітко проявляються у ході порівняння з іншими відповідними нормативно-правовими актами [1, 13].

Поняття права інтелектуальної власності закріплене у ст. 418 Цивільного кодексу: «право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншим законом». У юридичній літературі право інтелектуальної власності визначається по суті так само: право власності на певну категорію результатів інтелектуальної діяльності, що, з одного боку, заслуговують правової охорони, а з іншого

боку мають інтелектуальний, творчий характер (не продукт інтелектуальної діяльності) [2, 18]. І це право власності на певний інтелектуальний продукт законодавчо закріплене і чітко регламентоване у чинних нормативно-правових актах України.

Законодавством окремих країн так само регламентується право інтелектуальної власності, а також забезпечують його правовий захист шляхом встановлення відповідальності за його порушення. І нормативне забезпечення права інтелектуальної власності у різних країнах має свої особливості.

Так, в Італії право інтелектуальної власності регламентується також досить великою кількістю нормативно-правових актів. До них належать, в першу чергу, Конституція Італійської Республіки (ст.ст. 9, 33, хоча прямо в цих нормах вказане право не визначається); Цивільний кодекс, у якому регулюванню прав інтелектуальної власності присвячено Розділи IX «Право на результати інтелектуальної діяльності і промислові винаходи» та X «Конкурентне право та об'єднання» Книги V «Комерційні права»; Кодекс промислової власності; Закон про авторське право та деякі інші. Ст. 2575 ЦК Італії по суті дає визначення поняття авторського права, яке є основним об'єктом захисту в сфері інтелектуальної власності – це результат творчої діяльності, що належить до науки, літератури, музики, образотворчого мистецтва, архітектури, театру та кіно, незалежно від способу і форми вираження [3, 20-21]. За порушення прав інтелектуальної власності за законодавством Італії призначається покарання у виді відшкодування збитків, штрафів та конфіскації контрафакту.

Великий досвід у сфері законодавчого забезпечення прав інтелектуальної власності має Німеччина, до того ж і спеціальний закон у цій сфері був прийнятий відносно недавно. Так, Закон «Про захист авторських прав» ФРН, який було прийнято 1 січня 2017 р., врегулює відносини у сфері прав інтелектуальної власності у відповідності до вимог сучасного міжнародного законодавства у цій сфері та з урахуванням потреб інформаційного суспільства в умовах гармонізації законодавства. Цим

законом встановлюється виключне право автора надавати/не надавати дозвіл на доступ до своєї продукції, визначає умови для дозволу на відтворення творів, а також забезпечує правовий захист та спеціальні заходи для відновлення порушених прав інтелектуальної власності [4, 3]. Натомість цей закон є досить жорстким щодо визначення складу порушення у сфері авторських прав, чим було викликано незадоволення у суспільстві. Покаранням за порушення прав інтелектуальної власності може бути штраф, а також позбавлення волі строком до 5 років [5].

Забезпечення прав інтелектуальної власності у Великобританії також має свої особливості. Насамперед тут також визнається виключне право автора на продукти своєї творчої діяльності. Основним нормативно-правовим актом Великобританії у сфері прав інтелектуальної власності є Закон «Про авторське право, дизайни та патенти», що вступив у силу 1 серпня у 1989 р. Відповідно до цього закону саме автор отримує моральні та економічні права на свій витвір. Також авторське право визнається невідчужуваним і триває до кінця життя і протягом 70 років після смерті автора [6]. Крім того, тут у 2010 р. було прийнято ще один нормативно-правовий акт, що регулює відносини у досліджуваній сфері – Закон «Про цифрову економіку», що покликаний забезпечувати авторське право у мережі Інтернет [7].

Чинним законом, що регулює відносини у сфері авторського права у Швейцарії, є Федеральний закон про авторське право 1992 р., який у 2008 р. було приведено у відповідність до міжнародних нормативно-правових актів у сфері забезпечення прав інтелектуальної власності. У відносинах у сфері прав інтелектуальної власності тут також ключовим є саме право автора (особистісний характер права інтелектуальної власності), а строки авторського права на продукт інтелектуальної діяльності аналогічні до тих, що визначені у відповідному законодавстві Великобританії (за виключенням права власності на програми для електронно-обчислювальної техніки – 50 років з дня смерті автора) [8].

Законодавство Франції, яке визначає та забезпечує захист прав інтелектуальної власності, вважається одним із найбільш розвинених у світі.

Однією з особливостей у забезпеченні вказаної сфери є кодифікація законодавства, що регулює відносини, пов'язані з інтелектуальною власністю, що обумовило створення Кодексу законів про інтелектуальну власність від 1992 р. Цим законодавством закріплюються права інтелектуальної власності, серед яких перевага надається саме моральним правам над матеріальними (хоча на практиці так відбувається не завжди), а тому права інтелектуальної власності належать до особистісних. Строки давності, що визначаються у даному кодексі, аналогічні до тих, що визначаються у відповідному законодавстві інших країн Європи – 70 років з моменту смерті автора. А тому, як вказується, ці права, будучи моральними, визнаються безстроковими [9].

Висновки. Таким чином, аналіз зарубіжного законодавства у сфері забезпечення права інтелектуальності власності приводить до висновку про виключну важливість врегулювання даної сфери, оскільки переважна більшість країн має спеціальний нормативно-правовий акт, покликаний регулювати відносини у сфері інтелектуальної власності. У кожній із обраних для даного дослідження європейських країн чинні спеціальні закони, що регламентують відносини у сфері прав інтелектуальної власності (закони про авторське право), які мають спільні риси: авторські права визнаються особистісними правами, що надає перевагу моральному праву автора над економічним; це обумовлює те, що права інтелектуальної власності визнаються безстроковими (у відповідності до норм міжнародного законодавства у цій сфері регулювання авторські права чинні протягом 70 років з моменту смерті автора продукту інтелектуальної діяльності); за порушення прав інтелектуальної власності може бути призначене покарання у виді штрафу чи позбавлення волі на певний строк.

Натомість, незважаючи на подібність, закони, що регулюють відносини у сфері інтелектуальної власності, у кожній країні мають свої особливості, серед яких потрібно відзначити Францію, в якій відповідне законодавство є кодифікованим – тут діє Кодекс законів про інтелектуальну власність.

Порівняно з іншими країнами в Україні право інтелектуальної власності, окрім спеціального закону, забезпечується більшою кількістю нормативно-правових актів, що, натомість, не робить більш ефективним застосування цих норм на практиці. І хоча національне законодавство України вже є досить сформованим, все ж урахування досвіду держав із великим досвідом у сфері забезпечення прав інтелектуальної власності є необхідним з метою подальшого вдосконалення захисту цих прав та підвищення якості практичного застосування законодавчих норм. Це у свою чергу сприятиме впровадженню в Україні міжнародних стандартів законодавчого забезпечення прав інтелектуальної власності як особистих невід'ємних прав людини.

Дане дослідження, присвячене порівняльному аналізу законодавчого забезпечення права інтелектуальної власності в Україні та державах Європи не вичерпує обраної проблематики, а відкриває перспективу подальших пошуків у цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Ландіна А.В. Відповідальність за незаконне переміщення предметів через кордон за зарубіжним та українським кримінальним законодавством. Наукові праці: науково-методичний журнал. – Миколаїв: вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. – Вип. 171. Т. 183. Юриспруденція. Соціологія. С. 13–17.
2. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування. Практичний посібник. К.: «К.І.С.», 2007. 448 с.
<http://www.nsj.gov.ua/files/1378882678IPR%20Manual%20UKR.pdf>
3. Работягова Л. Кодифікація інтелектуальної власності в Італії. Теорія і практика інтелектуальної власності . 2013. 3. С. 20–28.
4. Дроб'язко В. Закон Німеччини про регулювання авторських прав в інформаційному суспільстві. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2014. 1. С. 3–6.

5. Кобзар Т.С., Курганова Д.Р. Захист права інтелектуальної власності: вітчизняний та зарубіжний досвід. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (ДДУВС, 24.11.2017).
<https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/2570/1/39.pdf>
6. UK Copyright Law. April 2000.
https://copyrightservice.co.uk/copyright/p01_uk_copyright_law
7. Кобзар Т.С., Курганова Д.Р. Захист права інтелектуальної власності: вітчизняний та зарубіжний досвід. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (ДДУВС, 24.11.2017).
<https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/2570/1/39.pdf>
8. Swiss copyright law.
<https://web.archive.org/web/20060519110058/http://www.swiss-copyright.ch/E/>
9. Ясечко С.В. Розвиток вчення щодо деяких особистих нематеріальних прав у країнах Європи.
<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:illjIHRGg-cJ:univd.edu.ua/science-issue/issue/2922+&cd=15&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>

О.А. Кульбашна

кандидатка юридичних наук, старша викладачка

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

РОЗПОДІЛ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЗА ГІГ-КОНТРАКТОМ

Академічні науково-теоретичні дослідження в умовах воєнного стану кардинально змінили своє спрямування. Важливо, щоб кожен із нас розумів, що сучасні нормативні акти, які приймає українська влада за таких обставин, є життєво необхідними для збереження нашої державності. Ці закони мають свої особливості реалізації і для їх успішності суспільство повинне їх знати, розуміти і сприймати. Деякі нормативно-правові акти,

прийняті на виклики часу в умовах пандемії коронавірусної інфекції, набули особливої гостроти в теперішній час. Саме такими є Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» № 1667-IX від 15.07.2021 (далі – Закон або Закон № 1667-IX від 15.07.2021), а також низка інших нормативно-правових актів, системно змінених у зв'язку з його прийняттям. Закон запровадив у вітчизняну договірну практику гіг-контракти, які викликали жваву інформаційну хвилю серед фахівців різних напрямків: економістів, податківців, юристів, бухгалтерів, тощо) [1-6].

Закон визначає організаційні, правові та фінансові засади функціонування правового режиму Дія Сіті, що запроваджується з метою стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні шляхом створення сприятливих умов для ведення інноваційного бізнесу, розбудови цифрової інфраструктури, залучення інвестицій, а також талановитих спеціалістів [7]. В пояснювальній записці до цього Закону серед інших результативних очікувань від його прийняття вказувалось на регулювання договорів з негативними зобов'язаннями (про нерозголошення, не переманювання, не конкуренцію), що має забезпечити баланс інтересів талановитих фахівців та резидентів Дія Сіті, а також усунення законодавчих прогалин та колізій щодо розподілу прав на службові твори та твори, створені за замовленням [8].

В перекладі з англійської слово «gig» – це «виступ», або «вечірка», і зазвичай воно використовується, коли мова йде про музичні концерти. Явище гіг-економіки не нове, але завдяки технологічному буму та пандемії коронавірусної інфекції воно набуло стрімкого поширення. За даними McKinsey, в 2016 році 15% незалежних працівників в Європі вже працювали на фрілансі. Останні роки саме через пандемію коронавірусу популярність такої форми працевлаштування значно зросла. В 2020 році Gallup (американський інститут дослідження громадської думки) повідомив, що близько 40 % працездатного населення США було зайнято в гіг-економіці. Наразі цей показник тільки зростає і, на думку деяких дослідників,

найближчі 10 років звичайний формат класичного працевлаштування остаточно застаріє [3].

Незважаючи на те, що вимоги до гіг-контракту більше схожі на вимоги до трудового договору, норми Кодексу законів про працю на нього не поширюються [8]. За легальним визначенням гіг-контракт – це цивільно-правовий договір, за яким гіг-спеціаліст зобов'язується виконувати роботи та/або надавати послуги відповідно до завдань резидента Дія Сіті як замовника, а резидент Дія Сіті зобов'язується оплачувати виконані роботи та/або надані послуги і забезпечувати гіг-спеціалісту належні умови для виконання робіт та/або надання послуг, а також соціальні гарантії, передбачені вказаним Законом [7]. Зроблено це для того, щоб вітчизняна судова практика розгляду трудових спорів не транслювалася на новий інститут взаємовідносини виконавця (працівника) і замовника (роботодавця). Відомо, що судова практика радянського періоду надавала пріоритет працівникові.

Правова природа гіг-контракту, не зважаючи на пряму вказівку Закону як на цивільно-правовий договір, потребує окремого науково-теоретичного аналізу, адже ознаки гіг-контракту, його зміст, окреслений в Законі, великою частиною збігаються з рисами, які притаманні трудовому договору. В межах цього дослідження обмежимось лише питанням розподілу прав інтелектуальної власності на об'єкт права інтелектуальної власності, створений у зв'язку з виконанням гіг-контракту.

Видами діяльності, здійснення яких стимулюється шляхом створення правового режиму Дія Сіті, є: комп'ютерне програмування, консультування з питань інформатизації, діяльність із керування комп'ютерним устаткуванням, видання комп'ютерних ігор, а також іншого програмного забезпечення, надання програмних продуктів, у тому числі комп'ютерних ігор, у режимі «онлайн» та надання веб-послуг із доставки програмних додатків, включаючи розповсюдження примірників (копій, екземплярів) програмного забезпечення у електронній формі, у тому числі комп'ютерних ігор, його елементів, оновлень, доповнень та розширень функціоналу, а

також інші види діяльності, визначені ч.4 ст.5 Закону [7]. Аналізуючи види діяльності резидентів Дія Сіті, можна дійти висновку, що об'єктом права інтелектуальної власності, який може бути створений у зв'язку з виконанням гіг-контракту, є комп'ютерна програма.

Як уже зазначалось вище, відносини між сторонами гіг-контракту є цивільно-правовими в силу прямої вказівки Закону. До прийняття Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» від 15.07.2021 безпосереднє правове регулювання права інтелектуальної власності на комп'ютерну програму, створену за замовленням, здійснювалось Цивільним кодексом (далі – ЦК) [10] та Законом України «Про авторське право і суміжні права» [11]. Загальною є норма ст. 430 ЦК «Права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням». Так, відповідно до неї особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать творцеві цього об'єкта. У випадках, передбачених законом, окремі особисті немайнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт можуть належати замовникові. Відповідно майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать творцеві цього об'єкта та замовникові спільно, якщо інше не встановлено договором або законом. Договірний режим створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності визначається і в ст.1112 ЦК. Так, за договором про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності одна сторона (творець – письменник, художник тощо) зобов'язується створити об'єкт права інтелектуальної власності відповідно до вимог другої сторони (замовника) та в установлений строк. Проте у порівнянні з цим договором гіг-контракт значно докладніше визначає зміст відносин по створенню такого об'єкта права інтелектуальної власності, як комп'ютерна програма. Законом № 1667-IX від 15.07.2021 регламентується, окрім визначення предмету гіг-контракту, строк його дії та припинення, алгоритм встановлення винагороди гіг-спеціаліста, порядок виконання робіт (надання послуг) останнім, час виконання завдань та відпочинку виконавця, оплата тимчасової

непрацездатності та соціальні гарантії творця-автора кода, а також його загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Баланс інтересів виконавця-гіг-спеціаліста і замовника-резидента Дія Сіті досягається за рахунок того, що разом з укладанням гіг-контракту Законом передбачені виплати компенсацій, укладення договорів про нерозголошення та про утримання від вчинення конкурентних дій, які безпосередньо пов'язані з виконанням гіг-контрактів.

Кроком уперед на шляху правової визначеності приналежності прав інтелектуальної власності на комп'ютерні програми стала норма ст. 24 Закону «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні». Звичайно, що в силу їх юридичних властивостей, особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням гіг-контракту, належать гіг-спеціалісту, який створив такий об'єкт. Також визначено, що майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений гіг-спеціалістом у зв'язку з виконанням гіг-контракту, пріоритетно належать резиденту Дія Сіті, який є замовником за таким гіг-контрактом, якщо інше не передбачено гіг-контрактом. Окрім того вперше законодавчо окреслено момент виникнення майнових прав комп'ютерні програми: резидент Дія Сіті, який є замовником за гіг-контрактом, набуває майнові права інтелектуальної власності на твір, створений у зв'язку з виконанням гіг-контракту, в момент, наступний за створенням такого твору, якщо інше не встановлено гіг-контрактом [7].

У зв'язку з прийняттям цих норм виникла потреба узгодження зазначених новел з нормами ЦК, адже загальне правило ст. 4 останнього вимагає того, що якщо суб'єкт права законодавчої ініціативи подав до Верховної Ради України проект закону, який регулює цивільні відносини інакше, ніж цей Кодекс, він зобов'язаний одночасно подати проект закону про внесення змін до Цивільного кодексу України. Поданий законопроект розглядається Верховною Радою України одночасно з відповідним проектом закону про внесення змін до Цивільного кодексу України [10]. На виконання цієї вимоги ст. 440 ЦК було доповнено ч.4 про те, що майнові

права інтелектуальної власності на твір, створений за замовленням, належать замовникові, якщо інше не встановлено договором або законом. Також майнові права інтелектуальної власності на твір образотворчого мистецтва, створений за замовленням (крім твору, спеціально створеного як елемент програмного забезпечення), належать його автору, якщо інше не встановлено договором або законом. І, зрештою, про момент виникнення таких прав у замовника правило, відповідно до якого останній набуває майнові права інтелектуальної власності на твір, створений за замовленням, відповідно до закону або договору в момент, наступний за створенням такого твору, якщо інше не встановлено договором.

Отже, для вітчизняної правової системи гіг-контракт – це новітній інструмент, який спрямований на залучення талановитих спеціалістів в ІТ-сфері та досягнення балансу інтересів замовника (резидент Дія Сіті) і виконавця (гіг-спеціаліст). Особисті немайнові права на комп'ютерну програму належать гіг-спеціалісту, який є автором коду. Майнові права відповідно до Закону належать замовнику відповідного ІТ-продукту. Момент виникнення майнових прав у замовника – це момент, наступний за створенням такого твору, якщо інше не встановлено договором.

Список використаних джерел:

1. Вікторов Л. Гіг-контракт: умови та вимоги. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/209608_gg-kontrakt-umovi-ta-vimogi.
2. Гіг-контракти: умови та особливості. Кадровик.UA. URL: <https://www.kadrovik.ua/content/gig-kontrakty-umovy-ta-osoblyvosti>.
3. Мисник Н. Гіг-контракти. Що це таке? Які умови та особливості таких контрактів? Вісник МСФЗ. Світовий досвід. Українська практика. URL: https://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZ002690.
4. Мілієнко-Самсонова А. Гіг-контракти. Що це таке? Онлайн-консультант. Кадровик. URL: <https://shop.isu.net.ua/blog/hih-kontrakty-shcho-tse-take>.

5. Мисник Н. Гіг-контракт чи договір з ФОПом: у чому різниця? Кадровик.УА. URL: <https://www.kadrovik.ua/content/gig-kontrakt-chy-dogovir-z-fopom-u-chomu-riznytsya>.
6. Прищепя Л. Що таке гіг-контракт? Радник у сфері бюджетної бухгалтерії. URL: <https://rbb.radnyk.ua/pytannya-vidpovidi/shho-take-gig-kontrakt/>.
7. Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» від 15.07.2021 № 1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення 10.11.2021) (дата звернення 12.06.2023).
8. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення 12.08.2023).
9. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4303&skl=10. (дата звернення 12.08.2023).
10. Цивільний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 12.09.2023).
11. Закон України «Про авторське право і суміжні права» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (дата звернення 12.09.2023).

КОДИФІКАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК СПОСІБ ГАРМОНІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ВІДПОВІДНО ДО СТАНДАРТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Постановка проблеми. У преамбулі основного закону держави Україна – Конституції підтверджується європейська ідентичність Українського народу і закріплено незворотність європейського та євроатлантичного курсу України [1]. Сучасний стан законодавства у сфері інтелектуальної власності, завдання, які пов'язані з його удосконаленням, що впливають з положень Угоди про асоціацію між Україною та країнами ЄС, рекомендацій Єврокомісії стосовно отримання Україною статусу кандидата на вступ у ЄС, а також обраний Україною євроінтеграційний вектор трансформації всіх сфер суспільного життя вимагають оновлення доктринальних підходів до його розвитку. Це включає розробку нових підходів як до форми, так і до змісту цього законодавства з необхідністю врахування, у тому числі, і відповідних процесів, що відбуваються у сфері інтелектуальної власності під впливом законодавства країн ЄС та обумовлені необхідністю забезпечення балансу публічних та приватних інтересів. Виконання зазначених завдань вимагає, першою чергою, визначення відповідного правового інструментарію. В статті доводиться, що саме кодифікація за своєю суттю, як форма систематизації законодавства, здатна забезпечити виконання цих завдань [2].

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, для зручності та для подолання суперечностей між різними нормативно-правовими актами у сфері інтелектуальної власності, зручності застосування юристами практиками та вивчення навчальної дисципліни інтелектуальне право потрібно здійснити як найширшу кодифікацію законодавства у сфері

інтелектуальної власності у єдиний нормативно-правовий акт, а саме Кодекс з питань інтелектуальної власності (КпІВ). Досить показовим та цікавим для вивчення історії розвитку законодавства та практики його застосування є досвід такої країни Європейського Союзу, як Франція.

До 1992 р. законодавче регулювання правовідносин інтелектуальної власності у Франції здійснювалося розрізненими нормативно-правовими актами. Кодекс інтелектуальної власності Франції набрав чинності 1 липня 1992 р., який фактично увібрав у себе положення скасованих законів у сфері інтелектуальної власності. Водночас після прийняття Кодексу продовжувала діяти низка декретів, положення яких встановлювали порядок та особливості застосування норм, що увійшли до Кодексу.

За своєю структурою Кодекс складається з двох частин: законодавчої, яка введена в дію законом та регламентарної, яка введена в дію декретом. З позиції систематизації законодавства не можна стверджувати, що за своєю суттю Кодекс є результатом проведення кодифікації, оскільки цей нормативно-правовий акт утворився внаслідок проведення консолідації законодавства в сфері інтелектуальної власності. Це пояснюється тим, що первинно до Кодексу були включені положення скасованих нормативно-правових актів без їх суттєвої зміни, проте пізніше до Кодексу була інкорпорована друга частина, що була прийнята на підзаконному рівні (регламентарна частина), зміни до якої вносяться урядовими декретами. При цьому було кодифіковано не всі законодавчі норми у сфері інтелектуальної власності, водночас деякі положення у цій сфері містяться у Комерційному кодексі Франції.

Крім того, у Кодексі інтелектуальної власності Франції відсутні загальні положення про інтелектуальну власність, які б об'єднували розрізнені правові режими об'єктів права інтелектуальної власності в єдиній системі. Кодекс інтелектуальної власності Франції структурно складається з VIII книг: авторське право; суміжні права; загальні положення щодо авторських і суміжних прав, прав виробників баз даних; адміністративна і професійна організація; промислові зразки і корисні моделі; правова

охорона винаходів і технічних знань; торговельні марки, сервісні марки та інші розрізняльні позначення; застосування щодо островів та заморських територій Франції. У законодавчій частині Кодексу ці книги структурно розподілені у III томах: I) Літературна і художня творчість; II) Промислова власність; III) Застосування щодо заморських територій Франції.

Том I Кодексу інтелектуальної власності Франції присвячений правовому регулюванню відносин у сфері авторських і суміжних прав. Серед визначеного кола об'єктів авторського права, поряд із традиційними об'єктами, зазначаються також твори сезонної промисловості з виробництва одягу та аксесуарів – йдеться про виробництво продукції надзвичайної новизни чи спеціального призначення щодо пошиття одягу в сфері високої моди, виробництва модних аксесуарів і взуття. Наявність цього положення в Кодексі викликано необхідністю охорони результатів дизайнерської творчості нормами авторського права. До 1996 р. Кодекс не надавав правову охорону перекладам, адаптації, антологіям, збіркам творів, базам даних.

У Франції діє дуалістична концепція авторського права, відповідно до якої у суб'єктивному розумінні авторське право – це сукупність виключних прав як особистого нематеріального (моральні, духовні права), так і майнового (матеріального) характеру.

Окремі розділи Глави II Книги I Тому I Кодексу визначають нематеріальні (моральні) права, матеріальні (майнові) права автора, а також строки охорони авторських прав. Глава III Кодексу присвячена регулюванню використання авторських прав і договірних відносин у сфері авторського права, зокрема, визначено види, зміст та особливості укладання таких договорів. Книга II Тому I Кодексу присвячена охороні суміжних прав, зокрема, містить положення щодо прав суб'єктів суміжних прав, супутникового мовлення та кабельної ретрансляції.

Книга III Том I Кодексу містить положення, що стосуються організації збору та розподілу роялті, виплати винагороди авторам, виконавцям, виробникам фонограм та відеограм, встановлює санкції у вигляді штрафів за

порушення авторських і суміжних прав, закріплює положення щодо прав виробників баз даних, санкції за порушення прав на програмне забезпечення.

Том II Кодексу регулює правовідносини у сфері промислової власності. Книга IV Тому II Кодексу містить положення, що визначають статус та засади функціонування Національного інституту промислової власності, що діє у складі Міністерства промисловості, а також Комітету охорони нових сортів рослин, яке діє у складі Міністерства сільського господарства. Зазначена Книга також містить положення щодо атестації та дисциплінарної відповідальності патентних повірених.

Положення Книг V, VI та VII присвячені регулювання відносин у сфері охорони прав на промислові зразки та корисні моделі, винаходи та технічні знання, торговельні марки, марки обслуговування та інші розрізняльні позначення. Ці положення стосуються, зокрема, строків охорони, процедури подання заявок і видачі охоронних документів на відповідні об'єкти промислової власності, визначення прав, що випливають з реєстрації, особливостей вирішення спорів щодо об'єктів промислової власності, санкцій за порушення прав на ці об'єкти, а також підсудності справ щодо порушення прав на об'єкти промислової власності судовими інстанціями.

Глава I Книги VI Тому II Кодексу містить положення, які визначають строк надаваної патентом охорони, критерії патентоздатності винаходу, порядок подачі заявки на видачу патенту, підстави відмови в розгляді заявки, положення щодо сплати зборів.

Глава II Книги VII Тому II Кодексу присвячена охороні технічних знань, до яких належать секрети виробництва, напівпровідникові вироби та нові сорти рослин, щодо яких встановлені положення регулювання порядку подачі заявки та видачі охоронних документів на зазначені об'єкти, а також встановлено кримінальну відповідальність за розголошення секретів виробництва працівником або керівником організації чи установи. Книга VII Тому II Кодексу присвячена правовій охороні торговельних марок та інших видів позначень. У цій книзі наведено функції торговельних марок,

вимоги до позначення, яке охороняється, порядок видачі свідоцтва, підстави відмови у видачі охоронного документа, строк охорони торговельних марок, випадки передачі та втрати прав, скасування реєстрації, а також заходи боротьби з порушенням права на торговельні марки, положення щодо колективних марок. Книга також містить низку положень щодо географічних зазначень (зазначень походження).

Друга – регламентарна частина Кодексу інтелектуальної власності Франції не містить структурний поділ на томи, проте також складається з VIII книг. Регламентарна частина Кодексу містить положення, що викладають імплементаційні правила застосування положень першої – законодавчої частини; адміністративні положення, що регулюють організаційні питання діяльності органів у сфері інтелектуальної власності; процедури подання та розгляду відповідними органами заявок на об'єкти промислової власності, а також положення, що стосуються захисту прав на об'єкти права інтелектуальної власності.

Необхідно зазначити, що Кодексу інтелектуальної власності Франції притаманна надзвичайна гнучкість щодо внесення змін. Так, зокрема, у 2009 р. до Кодексу були внесені зміни, що стосувалися охорони об'єктів авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет, сприяння розповсюдження та використання творів у цифровому середовищі тощо [3].

Висновки. Таким чином, підсумовуючи вищевикладений матеріал можна зробити наступні висновки: 1) Узагальнюючи результати дослідження можна стверджувати, що Франція пройшла значний історичний шлях становлення законодавства у сфері права інтелектуальної власності. Кодекс інтелектуальної власності з часу прийняття зазнав багатьох структурних і функціональних змін. У результаті якісних перетворень та високого ступеня кодифікації показники правильного тлумачення та застосування законодавства у сфері ІВ набагато вищі ніж в Україні. 2) Законодавство Франції у сфері інтелектуальної власності – одне з найбільш розвинених у світі та цілком вимогам відповідає вимогам

Європейського Союзу в даній сфері. 3) На нашу думку, Україні потрібно детально вивчити та проаналізувати досвід кодифікації країн Європейського Союзу (наприклад досвід Французької республіки, яка має найбільш схожу форму державного правління) з метою створення власного єдиного нормативно-правового акту в даній сфері, а саме Кодексу з питань інтелектуальної власності (КпІВ). 4) Україні потрібно на рівні парламенту створити робочу групу яка буде займатись розробленням єдиного Кодексу інтелектуальної власності, в яку потрібно залучити визнаних юристів у сфері ІВ, а саме суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності, юристів практиків з провідних компаній що займаються ІР, а також представників вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку за даним напрямком. 5) Потрібно забезпечити як найшвидше повноцінне функціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності, шляхом призначення компетентних суддів, які пройшли відповідну перевірку та відбір з метою посилення захисту прав інтелектуальної власності на території України. Для виконання цього завдання Верховній Раді потрібно невідкладно ухвалити Проект Закону про Вищий суд з питань інтелектуальної власності, який наразі опрацьовується в Комітеті з питань правової політики Верховної Ради з метою вдосконалення нормативно-правової бази забезпечення діяльності такого надважливого судового органу як Вищий суд з питань інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Наталія Мироненко. Деякі теоретичні та практичні підходи до кодифікації законодавства у сфері інтелектуальною власності
3. Руслан Еннан. Кодифікація у сфері інтелектуальної власності в ЄС: Досвід Франції.

ПРАВОВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Сучасні тенденції правового регулювання кібербезпеки та інтелектуальної власності відображають важливі аспекти швидкозмінного цифрового середовища та зростаючих загроз для інформаційної безпеки та прав інтелектуальної власності.

Нові цифрові технології та глобальні інформаційні мережі, які здійснили справжню революцію у сфері накопичення та обміну інформацією, створили фундаментальні підходи та принципи захисту інтелектуальної власності, створені в зовсім інших технологічних та світоглядних умовах. Глобальне середовище Інтернету та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій потребують адекватного регулювання відносин із використанням інтелектуальної власності [1, 82].

Зростання кількості та складності кіберзагроз потягло за собою створення нормативної бази і стандартів щодо кібербезпеки. Для зміцнення кібербезпеки Верховною Радою України було прийнято декілька важливих законів та нормативно-правових актів. Одним із найважливіших є Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки» від 05.10.2017 року. Даний закон встановлює основні принципи та норми забезпечення кібербезпеки в Україні та визначає відповідальність за захист інформації в кіберпросторі, визначає важливі аспекти, пов'язані з кібербезпекою, такі як захист персональних даних громадян, реагування на кібератаки, регулювання діяльності в галузі кібербезпеки, тощо [2].

Наступним є Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 року, котрий був узгоджений з загальним регламентом ЄС про захист даних (GDPR). Цей закон встановлює вимоги щодо обробки особистих даних та відповідальність за їх захист [3].

Зокрема, Україна спрямовує зусилля на підвищення рівня захисту інтелектуальної власності та кібербезпеки, адаптуючи своє законодавство до міжнародних стандартів і нормативів. Оскільки, загрози кібербезпеці та порушення інтелектуальної власності часто мають міжнародний характер. Тому співробітництво між країнами в сфері кібербезпеки та інтелектуальної власності стає дедалі важливішим.

У сфері інтелектуальної власності Україна продовжує вдосконалювати своє законодавство та механізми захисту.

Зокрема, щодо відносин набуття, здійснення та захисту особистих немайнових та майнових авторських та суміжних прав, а також щодо прав особливого роду (*sui generis*), пов'язаних зі сферою авторського права або суміжних прав в Україні діє закон «Про авторське право і суміжні права».

В галузі відносин, що виникають у зв'язку з набуттям і здійсненням права інтелектуальної власності на винаходи і корисні моделі в Україні, дані відносини регулюються ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 року.

Відносини, що виникають у зв'язку з набуттям і здійсненням прав на торговельні марки в Україні, регулює ЗУ «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 року. Згідно з цим законом правова охорона надається виключно тим знакам для товарів і послуг (торговельним маркам) які не порушують публічний порядок, моральні принципи та норми, а також зареєстровані згідно встановленого законом порядку.

Також слід зазначити інші закони, які регулюють відносини у сфері інтелектуальної власності, а саме Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» цей Закон регулює відносини, що виникають у зв'язку з набуттям і здійсненням права власності на промислові зразки в Україні. Закон України «Про охорону прав на сорти рослин», даний Закон регулює майнові і особисті немайнові відносини, що виникають у зв'язку з набуттям, здійсненням та захистом прав інтелектуальної власності на сорти рослин.

Важливим аспектом є те, що захист прав інтелектуальної власності також здійснюється за допомогою міжнародних договорів, таких як Паризька

конвенція про охорону промислової власності та її Стокгольмський акт від 14 липня 1967 р. Ця конвенція регулює відносини, пов'язані з патентами на винаходи, корисними моделями, промисловими зразками, товарними знаками, знаками обслуговування, фірмовими найменуваннями, вказівками походження або найменування місця походження, а також припиненням недобросовісної конкуренції. При цьому регулювання таких відносин не обмежується сферою обробної промисловості, але поширюється і на видобувну промисловість і сільськогосподарське виробництво.

Наступною є Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS), від 15.04.1994 року. Дана угода була укладена з метою зменшення викривлень та перешкод в міжнародній торгівлі, та необхідності сприяння ефективному і належному захисту прав інтелектуальної власності, а також з метою гарантування того, що заходи та процедури, спрямовані на забезпечення права інтелектуальної власності, самі не стануть бар'єрами для законної торгівлі. ТРІПС встановлює свої власні вимоги в області охорони прав інтелектуальної власності. Однак на відміну від інших, ТРІПС об'єднує в собі всі найважливіші досягнення, втілені в текстах вказаних міжнародних договорів, та надає СОТ роль головного міжнародного органу щодо забезпечення захисту прав інтелектуальної власності [4, 156].

Отже, визначені на законодавчому рівні пріоритети та напрями забезпечення кібербезпеки України включають насамперед розвиток безпечного, стабільного й надійного кіберпростору, що має полягати зокрема у виробленні й оперативній адаптації державної політики у сфері кібербезпеки, спрямованої на розвиток кіберпростору, досягненні сумісності з відповідними стандартами ЄС та НАТО, у розвитку міжнародного співробітництва у сфері забезпечення кібербезпеки, які відповідають національним інтересам України, у поглибленні співпраці України з ЄС та НАТО задля посилення спроможностей нашої країни у сфері кібербезпеки, участі у заходах зі зміцнення довіри в кіберпросторі, які проводяться під егідою ОБСЄ тощо.

Таким чином, законодавство України визначає процедури та санкції для боротьби з порушеннями у сфері інтелектуальної власності, такі як піратство програмного забезпечення, підробка товарних знаків, незаконне використання авторських прав тощо.

Загалом, правове регулювання кібербезпеки та інтелектуальної власності в сучасних умовах вимагає постійного оновлення і адаптації до нових викликів, що виникають у кіберпросторі та сфері інтелектуальної власності. Ефективна система законодавчого регулювання сприяє збереженню безпеки та захисту прав та інтересів громадян та бізнесу загалом. Доцільно зазначити, що законодавець докладас зусиль для підвищення рівня кібербезпеки та захисту інтелектуальної власності в країні, враховуючи сучасні тенденції та вимоги глобального інформаційного середовища, адаптуючи своє законодавство до міжнародних стандартів.

Список використаних джерел

1. Сучасні тенденції правового регулювання кібербезпеки та інтелектуальна власність. О. Бакалінська // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2022. – №5 – С.82-92.
URL:<http://uran.inprojournal.org/article/view/270899>
2. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України. Закон України від 05.10.2017 №2163-VIII.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 20.10.2023).
3. Про захист персональних даних. Закон України від 01.06.2010 №2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 20.10.2023).
4. Правова природа угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС). Чибісов, Д. М. // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Право / 2012. – Вип. 19. Т. 2. – С. 154–157. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/14415>

Х.З. Піцик

кандидат юридичних наук, доцент

Університет Короля Данила

Т. Москалик

магістрантка

Університет Короля Данила

ПОНЯТТЯ ТА КРИТЕРІЇ ПАТЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИНАХОДУ, КОРИСНОЇ МОДЕЛІ ТА ПРОМИСЛОВОГО ЗРАЗКА

Документ, що підтверджує отримання права на інтелектуальну власність для винаходу, корисної моделі чи промислового зразка, отримує назву патенту. Його видача пов'язана з рядом факторів, включаючи можливість подібного винаходу, що призводить до необхідності оцінки творчого внеску та закріплення прав на нього за конкретною особою, яка вперше висловила ці ідеї громадськості.

Коли необхідно захистити технічну сутність об'єкта, це може бути здійснено за допомогою винаходу або корисної моделі, а якщо мова йде про зовнішній вигляд, то про промисловий зразок. Таким чином, винахід та корисна модель представляють собою результат інтелектуальної діяльності особи в будь-якій технологічній галузі, тоді як промисловий зразок стосується галузі художнього конструювання.

Зважаючи на територіальний характер прав на інтелектуальну власність, кожна країна встановлює свої вимоги до об'єктів. Таким чином, той самий творчий результат може мати правовий захист в одній країні, а в іншій – ні. Патентна охорона надається об'єктам патентного права, якщо вони не порушують громадський порядок, принципи гуманності та моралі, і відповідають умовам патентоздатності. Умови ці щодо винаходів, корисних моделей чи промислових зразків можуть варіюватися в залежності від країни, наприклад, Україна передбачає три основні вимоги: новизну, винахідницький рівень і промислову придатність [1, с.167].

Винахід представляє собою результат інтелектуальної діяльності особи у будь-якій галузі технології, який є новим, має винахідницький рівень та є придатним для використання в промисловості. Корисна модель, з свого боку, є продуктом інтелектуальної праці в будь-якій технологічній сфері, новою і придатною для промислового використання.

Об'єктом винаходу або корисної моделі може бути продукт (такий як пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини або тварини) або процес (спосіб). Продукт може бути будь-яким штучно створеним предметом, а пристрій – системою елементів, розташованих у просторі, що взаємодіють один з одним. Речовина є штучно створеним матеріальним утворенням, що складається з взаємозалежних елементів. Штам мікроорганізмів представляє собою чисту культуру мікроорганізмів, вилучену з природних середовищ, таких як ґрунт або вода, або з організмів тварин чи людини. Процес (спосіб) – це сукупність прийомів, виконаних у певній послідовності або з дотриманням конкретних правил [2, с. 256].

Отже, винахід та корисна модель відрізняються тільки тим, що для визнання винаходу висувається додаткова вимога – наявність винахідницького рівня.

Промисловий зразок виникає як результат творчої діяльності особи у галузі художнього конструювання, якщо він є новим. Об'єктом промислового зразка може бути форма, малюнок, розфарбування або їх поєднання, які визначають зовнішній вигляд промислового виробу та призначені для задоволення естетичних і ергономічних потреб. Потенційно усі речі, які нас оточують і мають певну форму та колір, можуть бути об'єктами промислового зразка. Наприклад, значна кількість використовуваних упаковок, пляшок та етикеток захищена як промислові зразки.

Вимога новизни є обов'язковою для всіх об'єктів патентного права, і в Україні дотримується принципу світової новизни. Визнаються новими винаходи і корисні моделі, якщо вони не є частиною рівня техніки, що включає в себе всі відомості, що стали загальнодоступними у світі. Це

також стосується змісту будь-якої заявки на видачу патенту в Україні, включаючи міжнародні заявки, у тій редакції, в якій цю заявку спочатку подано.

Промисловий зразок вважається новим, якщо його ключові характеристики не стали загальнодоступними у всьому світі, за винятком тих, які на зазначену дату вважаються відкликаними, відкликані або щодо яких прийнято рішення відмовити в видачі патенту, і всі можливості оскарження таких рішень вичерпані [3, с. 146].

Інформація вважається загальнодоступною, якщо вона міститься в джерелах інформації, до яких може мати доступ будь-яка особа (наприклад, книги у бібліотеці). В цьому випадку достатньо лише потенційної можливості ознайомитися зі змістом цих відомостей, а не обов'язкового факту ознайомлення.

Рівень винаходів свідчить про творчий характер і є оцінкою тільки самого винаходу. Винахід вважається винахідницьким, якщо для фахівця у даній галузі він не є очевидним, тобто не впливає явно з вже відомих технічних рішень. Це означає, що об'єкт вирішує конкретну проблему, яку інші експерти не могли вирішити за відомими методами. При оцінці винахідницького рівня враховуються лише інформація, яка стала загальнодоступною, і не враховується зміст поданих заявок.

Промислова придатність виникає тоді, коли винахід чи корисна модель можуть бути використані у будь-якій сфері діяльності, такій як промисловість, торгівля, медицина, сільське господарство і т.д.

Винаходи і корисні моделі, які містять інформацію, яка відноситься до державної таємниці, визнаються секретними, і для них не проводиться публікація в офіційному бюлетені, не видається примусова ліцензія, і не здійснюється сплата зборів за підтримання чинності, за винятком випадків, коли це відповідає вимогам Закону України «Про державну таємницю» [4, с. 325].

Список використаних джерел:

1. Татарчук І. Цивільне право України: навч. посіб. для підготовки до іспитів. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 228 с.
2. Цивільне право. Загальна частина. Курс лекцій. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків.: ЄКУС, 2021. 448 с.
3. Іванюта Н. В., Ніколенко Л. М., Буга В. В., Бондаренко О. О., Колосов Р. В. Цивільне право (загальна частина): навч. посіб. Київ: ВД «Дакор», 2021. 312 с.
4. Борисова В. І., Іванова К. Ю., Карнаух Б. П. Цивільне право України. Київ: Право, 2022. 396 с.

М.Л. Пальчик

кандидат юридичних наук, доцент

Національна академія Служби безпеки України

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення рф в Україну супроводжується актуалізацією кіберзагроз, суттєвим зростанням виявлених кіберінцидентів та зафіксованих спроб вчинення кібератак з боку країни-агресора на об'єкти банківської системи України. Лише протягом 2022 р. командою реагування на кіберінциденти в банківській системі CSIRT-NBU було виявлено та проведено аналіз близько 11280 зразків шкідливого програмного забезпечення, порівняно з 2000 виявлених зразків у 2021 р. [1, с. 135].

Масовані кібератаки на банківську систему розпочались ще до початку повномасштабного вторгнення рф. Зокрема 15 лютого 2022 р., було здійснено одну з найбільших в історії України DDoS-атак на об'єкти банківської системи та державних органів. Водночас завдяки злагодженій роботі відповідальних суб'єктів забезпечення кібербезпеки, вказану кібератаку вдалось відбити та досить швидко подолати її наслідки [2].

У березні 2022 р. здійснювались численні кібератаки на веб-сайти Уряду та міністерств України, веб-сайти учасників ринків фінансових послуг та банківських установ. Щодо них здійснювались численні спроби встановлення шкідливого програмного забезпечення, направлено на отримання інформації та дестабілізацію їх роботи [3].

За інформацією представників НБУ перші кібератаки рф проти України були складними, комплексними та добре підготовленими, направленими, у тому числі, на ланцюжок поставок та компрометацію розробників програмного забезпечення. Водночас вже за чотири місяці повномасштабної військової агресії проти інформаційних систем банківської системи проводились простіші, водночас масованіші атаки, які зрештою звелись до DDoS-атак різного характеру та фішингових атак різних типів [4].

Відповідно до статті 8 Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» на Національний банк України, як одного з основних суб'єктів національної системи кібербезпеки, покладено завдання щодо визначення порядку, вимог та заходів із забезпечення кіберзахисту та інформаційної безпеки в банківській системі; забезпечення функціонування системи кіберзахисту в банківській сфері, створення центру кіберзахисту Національного банку України, а також забезпечення проведення оцінювання стану кіберзахисту та аудиту інформаційної безпеки на об'єктах критичної інфраструктури банківської системи [5].

В умовах повномасштабного військового вторгнення рф та правового режиму воєнного стану, саме за ініціативи Національного банку України відбуваються суттєві зрушення в правовому регулюванні питань забезпечення кібербезпеки банківської системи України.

Так, у відповідь на військову агресію рф проти України, з метою забезпечення банками оброблення та зберігання інформації про банківські операції, а також захисту персональних даних клієнтів банків в умовах воєнного стану, Національним банком України, у перші дні війни, було унормовано питання використання банками хмарних послуг у своїй діяльності.

Зокрема банкам України, на період дії воєнного стану та протягом двох років після його скасування, надано право здійснювати оброблення, зберігання персональних даних, а також інформації, що містить банківську таємницю, із застосуванням хмарних сервісів, що надаються з використанням обладнання, яке розташовано на території Європейського Союзу, Великої Британії, Сполучених Штатів Америки або Канади. При цьому дозволено здійснювати процесинг за операціями з використанням електронних платіжних засобів як установами резидентами, так і установами-нерезидентами, які розташовані у відповідних державах. Надано право банкам використовувати засоби криптографічного захисту інформації, що відповідають як законодавству України, так і законодавству держави, на території якої розташовано обладнання для надання хмарних сервісів [6].

Також, на виконання положень Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» та з урахуванням Стратегії кібербезпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 серпня 2021 р. № 447/2021, Національним банком України прийнято постанову «Про затвердження Положення про організацію кіберзахисту в банківській системі України та внесення змін до Положення про визначення об'єктів критичної інфраструктури в банківській системі України» від 12.08.2022 р. № 178 [7].

Вказаною постановою врегульовано питання організації та забезпечення кіберзахисту в банківській системі України, зокрема, визначено: основні засади функціонування системи кіберзахисту в банківській системі; принципи забезпечення інформаційного обміну між Центром кіберзахисту та банками; вимоги стосовно заходів забезпечення кіберзахисту об'єктів критичної інформаційної інфраструктури в банківській системі; вимоги щодо проведення незалежного аудиту інформаційної безпеки в банківській системі. Нормативним актом також актуалізовано критерії та порядок віднесення банків до об'єктів критичної інфраструктури в банківській системі України [8].

Поряд з цим, Національним банком України посилено заходи впливу до банків за порушення законодавства з питань захисту критичної інфраструктури, забезпечення кіберзахисту та інформаційної безпеки. В залежності від наслідків правопорушення з питань захисту критичної інфраструктури, забезпечення кіберзахисту та інформаційної безпеки до банків можуть застосовуватись заходи впливу від письмового застереження та штрафу у розмірі 0,01% суми зареєстрованого статутного капіталу банку до віднесення банку до категорії проблемних. Унормовано поняття системного кіберризик [9].

Національним банком України також вживаються заходи щодо посилення рівня захищеності від кіберзагроз учасників платіжного ринку. Зокрема у межах імплементації Закону України «Про платіжні послуги» внесено зміни до постанови Правління Національного банку України від 19 травня 2021 р. № 43, якими визначено вимоги та заходи щодо забезпечення захисту інформації, кіберзахисту та інформаційної безпеки у сфері надання платіжних послуг та контроль за їх виконанням [10].

Підсумовуючи викладене можемо зазначити, що в умовах повномасштабного вторгнення рф в Україну відбулась актуалізація загроз у кіберпросторі, у тому числі, і для банківської системи нашої держави. За таких умов, одним зі пріоритетних напрямів діяльності Національного банку України став напрям забезпечення кібербезпеки банківської системи та забезпечення стабільного її функціонування. Починаючи з перших днів військової агресії росії проти нашої держави НБУ активно вносить зміни в нормативну базу, адаптуючи її до умов воєнного стану та виникаючих загроз. При цьому, вважаємо, що набутий в банківській системі досвід правових та організаційних заходів забезпечення кіберзахисту та інформаційної безпеки в умовах воєнного стану, може бути взяти за основу у межах нормативного вдосконалення загальнодержавної системи кіберзахисту.

Список використаних джерел:

1. Річний звіт Національного банку України за 2022 рік. Національний банк України. 15 травня 2023 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2022.pdf?v=5.
2. Нова кібератака відбита. Чому хакери націлилися на банки і що було головною метою. 16 лютого 2022 року. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/02/16/682432/index.amr>.
3. Tracking Cyber Operations and Actors in the Russia-Ukraine War, *Blog Post by Kyle Fendorf and Jessie Miller, Guest Contributors*. Council on Foreign Relations. March 24, 2022. URL: <https://www.cfr.org/blog/tracking-cyber-operations-and-actors-russia-ukraine-war>.
4. Міжнародна ONLINE Конференція «Ukrainian Digital Banking» в умовах воєнного стану, International Financial Club BANKIR. 30 серпня 2022 р. Youtube. URL: <https://www.youtube.com/live/u-2Xk3ubdq0&si=DPL0dd8jXHBB3Jzr>.
5. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>.
6. Про використання банками хмарних послуг в умовах воєнного стану в Україні: постанова Правління Національного банку від 08 березня 2022 року № 42. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/08032022_42.pdf?v=5.
7. Розроблені вимоги до функціонування системи кіберзахисту в банківській системі України. Новини, Національний банк України. 19 серпня 2022 р. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozrobleni-vimogi-do-funktsionuvannya-sistemi-kiberzahistu-v-bankivskiy-sistemi-ukrayini>.
8. Про затвердження Положення про організацію кіберзахисту в банківській системі України та внесення змін до Положення про

визначення об'єктів критичної інфраструктури в банківській системі України: постанова Правління Національного банку України від 12.08.2022 року № 178.

URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/12082022_178.pdf?v=5.

9. Про затвердження Змін до Положення про застосування Національним банком України заходів впливу: постанова Правління Національного банку України від 04 серпня 2022 року № 169.
URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/law.

10. Про імплементацію Закону України «Про платіжні послуги». Платежі та розрахунки, Національний банк України.
URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/law-payment-services>.

А.Д. Полховський

магістрант

Національна академія Служби безпеки України

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З КІБЕРБЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження зумовлюється тим, що кіберзахист та кіберборотьба є одним із важливим елементом гібридної війни в умовах збройного конфлікту на території України. Більшість експертів та фахівців у цій сфері не лише стримують кібератаки, а й відповідають на них більш вишуканими методами. Зокрема, у 2022 р. було зафіксовано близько 1,25 млн. DDoS-атак на інфраструктуру ворога, варто зауважити, що це становить близько 8,4% від кібератак. За аналітичними оцінками працівників у галузі кібербезпеки та інформаційної безпеки Україна в сучасних умовах являє собою єдину державу, що протистоїть інформаційній агресії та кібератакам зі сторони рф. Однак, варто також усвідомлювати той факт, що навіть якщо Україна переможе на полі бою, в інформаційному полі атаки продовжуватимуться дуже довго. Тому актуальним та важливим завданням удосконалення кібербезпеку країни, для того, щоб виявляти

слабкі місця в інфраструктурі ворога та вберегти свою країну від нових атак. Це все залежить від рівня підготовки фахівців кібербезпеки.

Зазначимо, що процесом формування та подальшою реалізацією кіберзахисту для того, щоб захистити державні інформаційні ресурси та об'єкти інфраструктури займається Держспецзв'язок, яка крім цього несе відповідальність за активну та ефективну підготовку експертів в цій сфері. На рис. 1 відобразимо основні напрямки, які потребують вдосконалення для того, щоб підготувати фахівців кібербезпеки.

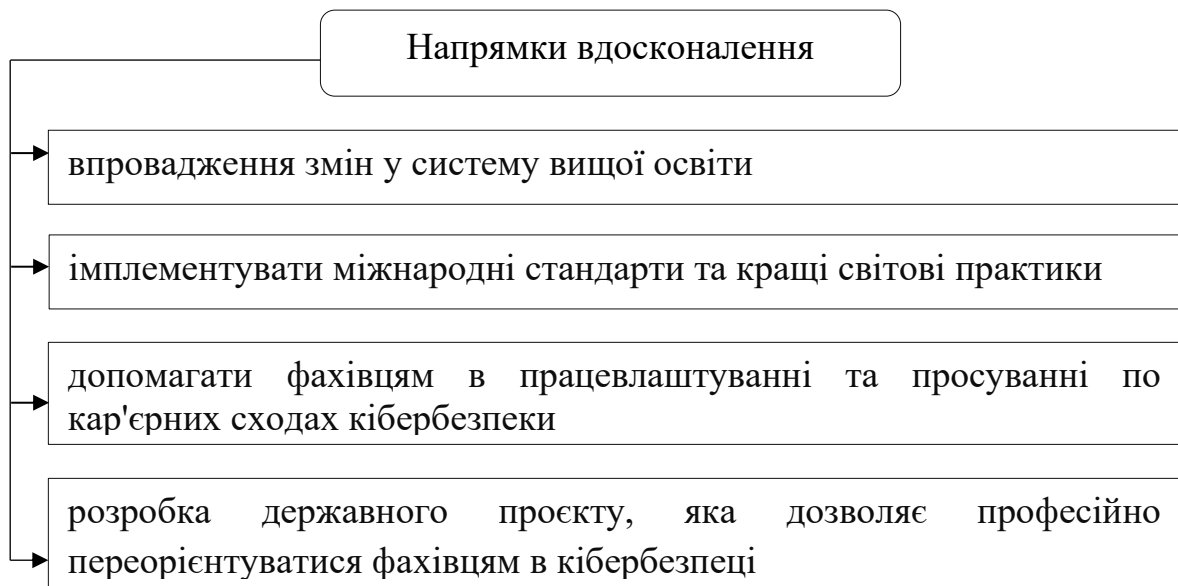

Рис. 1. Напрямки вдосконалення системи підготовки фахівців з кібербезпеки

Перейдемо до розгляду кожного окремого напрямку, який впливає на рівень підготовки фахівців з кібербезпеки.

Перший напрямок передбачає зміни в існуючій системі вищої освіти. На сьогоднішній день в університетах країни є одна спеціальність 125 «Кібербезпека» в сфері знань 12 «Інформаційні технології». Проте це є значним недоліком, оскільки її стандарти не забезпечують фахівців всією системою знань та навичок, які дуже потрібні на ринку праці в сучасних умовах. Тому варто розглянути можливість розширення загального переліку можливостей освіти у взаємній співпраці з МОН. Проте така кооперація з університетами досить затяжний, це не дуже хороша динаміка, оскільки фахівці потрібні вже зараз [1].

Наступним шляхом в процесі вдосконалення системи підготовки фахівців з кібербезпеки є імплементація стандартів, які прийняті на міжнародному рівні та світових практик в механізмі розробки кваліфікаційної рамки професій у сфері кібербезпеки. Іншими словами необхідно розширити загальний перелік посад для кіберспеціалістів в Класифікаторі професій та сформувати необхідну систему оцінки фаху. Як раз в цьому напрямку працює Держспецзв'язком, в результаті такої роботи кількість професій в сфері захисту інформації та кіберзахисту зросла із 2 до 27. Також важливою ініціативою є формування кваліфікаційних центрів, в яких випускники університетів та інші фахівці в системі кібербезпеки складатимуть професійні іспити. Це дасть можливість їм виходити на ринок праці як вузькопрофільним спеціалістам, а роботодавцям знаходити саме тих спеціалістів, які їм потрібні. Також ці кваліфікаційні центри зможуть надавати освітні послуги. В цьому напрямку Держспецзв'язок підтримує ініціативи всіх навчальних закладів та приватних компаній, які зацікавлені у співпраці та створення бази сертифікаційних центрів, які матимуть відповідну акредитацію згідно діючого законодавства. Проте Держспецзв'язком не може власними силами розбудувати ринок праці в напрямку реалізації на роботі фахівців з кібербезпеки. Для того, щоб поліпшити цю ситуацію необхідно розробити комплексний механізм взаємоспівпраці між приватними компаніями, роботодавцями, вищими навчальними закладами та органами, які будуть надавати сертифікати.

Щодо працевлаштування та просування фахівців з кібербезпеки варто зазначити, що зараз працює бета-версія метчингової платформи, яка займається підбором професіоналів в цій сфері, а саме CyberPeople. Вона здійснює свою діяльність за принципом відповідності набутих навичок експертів за запитами потенційних роботодавців та орієнтована на інтереси кандидатів. Відмінною рисою цієї платформи від рекрутингової платформи LinkedIn є те, що на новій платформі відразу видно місця роботи, фото власника профілю та трудову історію. Крім цього

CyberPeople проводить надійний захист кіберспеціалістів від неетичної поведінки зі сторони рекрутерів.

В цьому напрямку доцільно створити «Я хочу» платформу, яка буде на стороні професіоналів. Це можна реалізувати шляхом закриття профелів, для того, щоб оцінювати лише набуті скіли. За статистичними даними компаній, які працюють у сфері кібербезпеки на ринку не вистачає професіоналів в цій справі, тому варто кожній компанії висунути власні вимоги, завдяки яким вони шукатимуть людей. Наступним кроком є розробки та реалізація проєкту, який матиме на меті взаємну співпрацю з навчальними платформами, що дасть можливість побудувати індивідуальний кар'єрний трек від джуніора до мідла, тобто експерта зі стажем [2, С. 124–125].

Відносно працевлаштування та кар'єрних можливостей у сфері кіберзахисту зауважимо, що змінився підхід роботодавців до підбору нових працівників. Вимоги до навичок експертів стали більш жорсткими і важливу роль відіграють особисті якості претендентів. Також змінилися пріоритети компаній в системі підготовки експертів. Так, виникла потреба у вузькопрофільних спеціалістах, які володітимуть знаннями та навичками, які потрібні в сучасних умовах, а саме володіння англійською мовою. Також в цій сфері цінуються комунікаційні здібності, оскільки від них залежатимуть переговори з іншими компаніями.

Цікавим проєктом є ініціатива Міністерства цифрової трансформації України «re/start in cyber», яка формується з двох етапів:

- 1) проходження онлайн-курсу з основ кібербезпеки на базі Toronto Metropolitan University, що включає в себе не лише вивчення теоретичного матеріалу, а й набуття практичних знань;
- 2) підготовка до працевлаштування за активною участю рекрутингової компанії VazaIT, в цьому напрямку учасники мають отримати правила написання CV (професійного резюме) та пройти співбесіду з роботодавцями.

Для того, щоб прийняти участь у цьому проєкті потрібно, щоб кандидат дотримувався наступних вимог:

- українське громадянство;
- досвід роботи в будь-якій сфері не менш ніж півтора року;
- володіння англійською мовою на рівні не нижче B2.

Основним результатом проходження курсу стане одержання сертифіката GIAC Foundational Cybersecurity Technologies (GFACT) [3].

Отже, не зважаючи на те, що в країні продовжується війна і часто застосовують кібератаки ці обставини позитивно впливають на розвиток нових ідей та технологій у сфері захисту інформації. Цей досвід допомагає вітчизняним спеціалістам ставати лідерами на світовому ринку. Також формується попит на освітні проєкти серед фахівців в сфері кібербезпеки за кордоном. Тому можемо узагальнити та зазначити, що галузь кіберзахисту активно зростатиме та залучатиме нових експертів з метою поширення своїх знань у світі.

Список використаних джерел:

1. Міністерство освіти і науки України. Стандарт вищої освіти України. Другий (магістерський) рівень. 12 Інформаційні технології. 125 Кібербезпека, Наказ № 332 від 18.03.2021 р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2021/03/19/125%20Kiberbezpeka_mahistr_18_03_21_332.docx.
2. Соколов В. Підходи до формування наукового мислення у здобувачів вищої освіти з кібербезпеки. *Кібербезпека: освіта, наука, техніка* 2022. 2(18), 124–137. URL: <https://doi.org/10.28925/2663-4023.2022.18.124137>.
3. Information Technology Laboratory. *Federal Information Processing Standards*. 2023. URL: <https://csrc.nist.gov/publications/fips>.

ВІЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТВОРІВ ДЛЯ НАВЧАННЯ ТА З МЕТОЮ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Можливість вільного використання творів за певних умов передбачена законодавством з авторського права як на міжнародному рівні так і національним законодавством більшості країн світу, оскільки без цього повноцінно не можуть існувати правовідносини у сфері авторського права.

Так, зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 9 Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів вільне відтворення твору можливе у певних особливих випадках за умови, що таке відтворення не завдає шкоди нормальному використанню твору і не зачіпає будь-яким необґрунтованим способом законні інтереси автора [1].

За словами О.І. Яблокової вільне використання твору класифікується на *вільне використання твору за життя автора (співавторів)* і *вільне використання твору після закінчення терміну дії авторського права*. У першому разі допускається вільне використання твору без згоди автора, що не має за мету одержувати дохід від цього використання. У другому – допускається вільне використання твору з метою одержання доходу. При цьому, коли твір використовується без мети одержання доходу, майнові права автора не передаються. Коли використовується твір після закінчення строку охорони, майнові права можуть належати користувачеві будь-якого виду об'єкта авторського права [2, 38].

Англійські вчені Л. Бентлі, Б. Шерман виділяють так зване сумлінне використання твору. За словами дослідників, подібне використання твору без згоди автора не спричиняє юридичної відповідальності. До сумлінного використання вони зараховують випадки, коли особа доведе, що вона:

- 1) сумлінно використовувала твір із метою дослідження або самостійного вивчення;

- 2) сумлінно використовувала твір із метою створення критичного нариса або огляду;
- 3) сумлінно використовувала твір із метою створення оглядів поточних подій [3, 338].

Новим Законом України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 р. внесено чимало змін, що стосуються обмежень авторського права. Так, зокрема, було розширено та систематизовано випадки вільного використання творів, чого не вистачало в попередньому Законі.

На думку О.В. Улітіної, більшість змін, які були внесені до вказаного вище Закону, відповідають євроінтеграційному напрямку удосконалення законодавства України, оскільки здебільшого формулювання та сутність змін була запозичена з норм права Європейського Союзу, зокрема Директив, які регулюють питання авторського права [4, 116].

Ст. 22 Закону України «Про авторське право і суміжні права» регламентовано загальні випадки вільного використання творів, а ст. 23, 24, 27 та 28 вказаного Закону містять положення, які стосуються окремих випадків вільного використання творів [5]. Ці положення стосуються таких окремих випадків як:

- вільне використання твору в інтересах особи з обмеженими можливостями сприйняття друкованої інформації через інвалідність (ст. 23);
- вільне використання твору бібліотеками, музеями з відкритим доступом для відвідувачів, архівами або організаціями із збереження фондів аудіо-, відеозаписів (ст. 24);
- вільне тимчасове відтворення творів (ст. 27);
- вільне відтворення творів в особистих цілях (ст. 28).

Ст. 22 Закону України «Про авторське право і суміжні права» передбачено розподіл на різні варіанти випадків вільного використання творів. Так, зокрема, ч. 1 ст 22 Закону передбачені випадки вільного використання творів без дозволу суб'єктів авторського права, безоплатно та без зазначення імені автора і джерела запозичення, а ч.2 ст.22 – випадки

вільного використання творів без дозволу суб'єктів авторського права і безоплатно, але із зазначенням імені автора і джерела запозичення.

Так, із зазначенням імені автора і джерела запозичення дозволяється відтворення, у тому числі в електронній (цифровій) формі, інтерактивне надання доступу до правомірно опублікованих статей та інших невеликих за обсягом творів, а також уривків з письмових творів, творів образотворчого мистецтва, фотографічних творів, аудіовізуальних творів як ілюстрацій у виданнях, програмах організацій мовлення, звукозаписах чи відеозаписах для забезпечення та реалізації освітнього процесу або з метою наукових досліджень, якщо такі дії не мають самостійного економічного значення, в обсязі, що відповідає визначеній меті, за умови, що:

- 1) обсяг такого використання відповідає визначеній меті;
- 2) використання творів здійснюється суб'єктами освітньої або наукової діяльності у місцях, де цими суб'єктами здійснюється освітня або наукова діяльність, або через захищене електронне (цифрове) середовище, до якого забезпечується доступ виключно здобувачам освіти та педагогічним, науково-педагогічним працівникам навчального закладу або працівникам наукової установи [5].

Крім зазначених обмежень, вільне використання твору допускається після закінчення терміну дії майнових прав автора.

Примітним є те, що попередній Закон України «Про авторське право і суміжні права» у ст. 23 дещо ширше регламентував положення, що стосувались вільного відтворення творів з навчальною метою. Так попередній Закон допускав без згоди автора чи іншої особи, яка має авторське право:

- 1) відтворення уривків з опублікованих письмових творів, аудіовізуальних творів як ілюстрацій для навчання за умови, що обсяг такого відтворення відповідає зазначеній меті;
- 2) репрографічне відтворення навчальними закладами для аудиторних занять опублікованих статей та інших невеликих за обсягом творів,

а також уривків з письмових творів з ілюстраціями або без них за умови, коли:

а) обсяг такого відтворення відповідає зазначеній меті;

б) відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру [6].

Такий підхід, встановлений у чинному Законі України «Про авторське право і суміжні права», на думку деяких дослідників може негативно вплинути на учбовий процес та на наукові дослідження, адже відтворення творів для навчання та здійснення наукових досліджень дійсно може мати комерційну мету – продаж підручників, монографій тощо. Однак в цьому питанні інтереси суспільства мають переважати над інтересами автора, оскільки освіта та наука мають значно більш вагомий вплив на розвиток суспільства, ніж права окремого автора [4, 117–118].

Таким чином, випадки вільного використання творів для навчання та з метою наукових досліджень, встановлені у чинному законодавстві України з авторського права значною мірою звужено та змінено, у порівнянні із норми попереднього Закону України «Про авторське право і суміжні права». Такі новели законодавства є певною мірою неоднозначними, але зрозуміти їх вплив на суспільні відносини можливо лише через деякий час.

Список використаних джерел:

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 09.09.1886 р.: Паризький Акт від 24.07.1971 р., змінений 02.10.1979 р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text
2. Яблокова О.І. До питання про вільне використання творів // *Juris Europensis Scientia*. 2021. – №3. – С. 38–42.
3. Бентли Л., Шерман Б. Право інтелектуальної власності: Авторське право. Спб: З-В «Юридический центр Пресс», 2004. 535 с.
4. Улітіна О.В. Деякі питання обмеження авторського права // Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності: матеріали VI Всеукраїнської науково-

- практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності. (м. Київ, 26 квітня 2023 р.): ел. збірник. К.: КІП ім. Ігоря Сікорського, 2023. С. 114–118.
5. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 р. № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>
  6. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. № 3793-XII. (втратив чинність) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>

С.В. Тростіна

викладачка

Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ ФОРМУЛИ ВІНАХОДУ НА РЕЧОВИНУ В ПАТЕНТНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку науки та техніки в Україні створюється достатньо велика кількість технічних рішень. Законодавча охорона технічних рішень, як об'єктів інтелектуальної власності гарантована Конституцією України [стаття 54] та Цивільним Кодексом України від 16 січня 2003 р, [1, книга 4]. Але запатентованим рішенням в Україні, як і в будь-якій патентно-правовій системі світу є лише те, що знайшло відображення в його патентній формулі. Формула винаходу або корисної моделі визначає обсяг охорони прав патентовласника. Адже, формула винаходу – це стисла словесна характеристика його технічної суті, що містить сукупність ознак, які достатні для досягнення зазначеного заявником технічного результату [2]. Все інше – опис винаходу до патенту, креслення і т. д. служать для тлумачення формули.

При складанні формули винаходу в першу чергу необхідно визначити об'єкт винаходу, адже, технічне (технологічне) рішення, що є винаходом, втілюється у певному об'єкті. Патентне законодавство України закріплює вичерпний перелік об'єктів винаходу. Відповідно до ст. 6 Закону України «Про

охорону прав на винаходи і корисні моделі» [2] до об'єктів винаходу належать: продукт – пристрій, речовина,; процес (спосіб). Тому, насамперед, об'єкт патентування потрібно охарактеризувати сукупністю ознак, які характеризують винахід, і, якщо виявиться, що усі ознаки об'єкту винаходу відносяться до того або іншого переліку, то винахід відноситься до відповідного об'єкту – продукт (пристрій, речовина, штам) чи процес (спосіб).

Автор ставить за мету дослідити вимоги українського патентного законодавства до складання формули винаходу на такий об'єкт винаходу, як речовина.

Основним документом, який докладно, використовуючи основні положення патентного законодавства із Цивільного кодексу України [1,кн.4] та із Закону України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» [2], регламентує вимоги складання формули винаходу, є «Правила складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель» зареєстровані в Міністерстві юстиції України 27 лютого 2001 р. за №173/5364, з останніми доповненнями від 14.06.2011р., №578 [3].

Речовина, як об'єкт винаходу, відноситься до продукту. Згідно із п. 2.3.1. «Правил складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель», продукт як об'єкт технології – це матеріальний об'єкт як результат діяльності людини. Таким продуктом, зокрема, є пристрій, механізм, система (комплекс) взаємодіючих пристроїв, споруда, виріб, РЕЧОВИНА, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини та інший біологічний матеріал, у тому числі трансгенна рослина і тварина.

Стаття 11 тих же Правил дає характеристику ознак об'єкта винаходу «речовина».

Для характеристики індивідуальних хімічних сполук, зокрема, використовують:

для низькомолекулярних сполук – якісний склад та кількісний склад елементів; зв'язок між атомами, взаємне розташування їх у молекулі, виражене хімічною структурною формулою, чи в кристалічній решітці;

для високомолекулярних сполук – хімічний склад і структуру однієї ланки макромолекули, структуру макромолекули в цілому періодичність ланок, молекулярну масу, молекулярно-масовий розподіл, геометрію і стереометрію макромолекули, її кінцеві та бокові групи;

для індивідуальних сполук з невизначеною структурою – фізико-хімічні та інші характеристики;

для індивідуальних сполук, що належать до об'єктів генетичної інженерії, – послідовність нуклеотидів або фізичну карту, а також послідовність амінокислот, фізико-хімічні та інші характеристики, що дають змогу їх ідентифікувати.

Для характеристики композицій, зокрема, використовують:

якісний (інгредієнти) склад;

кількісний (вміст інгредієнтів) склад;

структуру композиції;

структуру інгредієнтів.

Формула винаходу, як на речовину, так і на інші об'єкти, характеризує їх сукупністю суттєвих ознак. Критерієм віднесення ознаки до суттєвих є її вплив на технічний результат, тому на етапі складання сукупності суттєвих ознак, які увійдуть до формули винаходу, формулюють технічний результат або результати, якщо їх декілька і аналізують, які з ознак знаходяться в причинно-наслідковому зв'язку з кожним з них.

Ознаку винаходу доцільно характеризувати загальним поняттям (що виражає властивість речовини), яке охоплює різні окремі форми його реалізації, якщо саме ці характеристики, які містяться в загальному понятті, забезпечують у сукупності з іншими ознаками досягнення зазначеного заявником технічного результату [3, п.7.1.8].

Формула винаходу може бути одноланковою чи багатоланковою і включати відповідно один або декілька пунктів. Ці пункти діляться на незалежні та підпорядковані їм і наступні за ними залежні.

Одноланкову формулу винаходу застосовують для характеристики одного винаходу сукупністю суттєвих ознак, які не мають розвитку чи

уточнення щодо окремих випадків його виконання або використання [3, п.7.2.1].

Багатоланкову формулу винаходу застосовують для характеристики одного винаходу з розвитком і (або) уточненням сукупності його ознак стосовно деяких випадків виконання і використання винаходу або для характеристики групи винаходів [3, п.7.2.2]. Отже, багатоланкова формула потрібна в тому випадку, коли характеристики винаходу змінюються в окремих випадках його використання.

Одноланкова формула винаходу, по суті, являє собою одне речення. Пункт формули винаходу складається, як правило, з обмежувальної частини, яка включає ознаки винаходу, які збігаються з ознаками найближчого аналога, у тому числі родове поняття, що характеризує призначення об'єкта, та відмітної частини, яка включає ознаки, що відрізняють винахід від найближчого аналога. Тобто, відмітна частина містить ознаки, що становлять сутність винаходу та є новими – виділена новизна, саме в цю частину, включаються конкретні технічні ознаки, на які в сукупності з ознаками обмежувальної частини проситься охорона технічного рішення.

Особливість речовини як об'єкту винаходу, що відрізняє його від інших об'єктів винаходів, зокрема від пристрою, полягає в тому, що воно не має такої закінченої зовнішньої форми, якою володіє пристрій, і не перестає бути речовиною після того, як йому надається якась інша форма. Наприклад, косметичний гель залишається таким, яку б зовнішню конфігурацію йому не надавали.

В патентному праві України найбільше патентів отримує такий вид речовини, як композиція. Це можуть бути речовини, отримані нехімічним шляхом, тобто, простим механічним змішуванням інгредієнтів (бальзами, гелі, пасти); речовини, отримані фізико-механічним перетворенням: в них разом з механічним змішуванням відбуваються хімічні процеси (сплави, напої, керамічні маси).

У формулу винаходу, що характеризує композицію, включають якісний (інгредієнти) склад та, за необхідності, кількісний (вміст інгредієнтів) склад композиції, її структуру та структуру інгредієнтів [3, п.11.3.3].

Відмітні ознаки винаходу, що є композицією, уводяться у формулу за допомогою дієслова «містить» з поясненням «додатково», якщо це необхідно для підкреслення введення інгредієнта в композицію.

Кількісний уміст інгредієнтів композиції слід виражати в будь-яких однозначних одиницях, як правило, двома значеннями, які характеризують мінімальну (нижню) і максимальну (верхню) межі вмісту, при цьому вміст одного з інгредієнтів можна характеризувати словом «решта».

Зазначення кількісного вмісту антибіотиків, ферментів, анатоксинів тощо можна характеризувати в інших одиницях, ніж одиниці решти компонентів у композиції, наприклад, у тис. од. відносно масової кількості решти інгредієнтів композиції.

Розглянемо приклад, як правильно скласти формулу винаходу на речовину у вигляді композиції.

Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет» запатентував Композицію інгредієнтів профілактичного бальзаму «Щедрість Карпат» (Патент України на винахід № 98871 від 04.01.2011р.). Формула даної композиції виглядає наступним чином:

Композиція інгредієнтів профілактичного бальзаму «Щедрість Карпат», яка містить спиртові екстракти плодів аронії чорноплідної, горіха волоського, фенхелю, бруньок сосни звичайної, яка відрізняється тим, що додатково містить водно-спиртові екстракти плодів ожини звичайної, айви, вишні, порічок червоних, колер та водно-спиртовий розчин при наступному співвідношенні інгредієнтів, в мл/л: спиртовий екстракт плодів аронії чорноплідної 16,0-22,0 спиртовий екстракт плодів горіха волоського 8,0-14,0 спиртовий екстракт плодів фенхеля 2,5-4,5 спиртовий екстракт бруньок сосни звичайної 2,5-4,5 водно-спиртовий екстракт плодів і листя ожини звичайної 15,0-22,0 водно-спиртовий екстракт плодів айви 16,0-22,0 водно-

спиртовий екстракт плодів вишні 16,0-22,0 водно-спиртовий екстракт плодів порічок червоних 12,0-20,0 колер 12,0-19,0 спирт 95 об.% або горілка 40 об.% решта до міцності $35 \pm 0,3$ об.% вода дистильована решта.

Виконаємо детальний аналіз складання даної формули винаходу на процес.

1. Починається формула винаходу завжди з назви (родового поняття), яке відображає призначення: Композиція інгредієнтів профілактичного бальзаму «Щедрість Карпат».

2. Далі йде обмежувальна частина, яка містить загальні з найближчим аналогом ознаки: яка містить спиртові екстракти плодів аронії чорноплідної, горіха волоського, фенхелю, бруньок сосни звичайної.

3. Після слів «яка відрізняється тим, що», йде відмітна частина – нові ознаки, а саме чим рішення відрізняється від аналога: додатково містить водно-спиртові екстракти плодів ожини звичайної, айви, вишні, порічок червоних, колер та водно-спиртовий розчин.

4. Далі формула дає детальну структуру інгредієнтів: при наступному співвідношенні інгредієнтів, в мл/л: спиртовий екстракт плодів аронії чорноплідної 16,0-22,0; спиртовий екстракт плодів горіха волоського 8,0-14,0; спиртовий екстракт плодів фенхеля 2,5-4,5; спиртовий екстракт бруньок сосни звичайної 2,5-4,5; водно-спиртовий екстракт плодів і листя ожини звичайної 15,0-22,0; водно-спиртовий екстракт плодів айви 16,0-22,0; водно-спиртовий екстракт плодів вишні 16,0-22,0; водно-спиртовий екстракт плодів порічок червоних 12,0-20,0; колер 12,0-19,0; спирт 95 об.% або горілка 40 об.%; решта до міцності $35 \pm 0,3$ об.%; вода дистильована решта.

Отже, при складанні формули винаходу на речовину, важливо пам'ятати, що дана речовина, це – кінцевий продукт з конкретним призначенням та біологічно активними інгредієнтами.

Таким чином, у прикладі по патенту України на речовину у вигляді композиції, всі суттєві ознаки були відображені у формулі винаходу та показано їх вплив на технічний результат.

Важливо при складанні формули пам'ятати, що факт використання винаходу визначається по використанню ВСІХ ознак, що містяться в незалежному пункті формули. Якщо хтось буде без дозволу патентовласника використовувати запатентований об'єкт, але виключить у своїй розробці хоча б одну ознаку, буде вважатися, що права патентовласника не порушені. Тому в незалежний пункт потрібно вносити ознаки, якщо це можливо, в узагальненому вигляді.

Таким чином, формула винаходу – найважливіша частина будь-якого патенту. Від того, наскільки правильно виражена суть нововведення технологічного процесу, залежать і обсяг прав патентовласника, і інтерес до використання його запатентованої пропозиції, і доходи від продажу ліцензії, і успіх у судовому розгляді при несанкціонованому використанні запатентованого рішення.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: від 16.01.2003 р. № 435-IV. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-XII – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>
3. Правила складання і подання заявки на видачу патенту України на винахід і корисну модель від 27.12.94р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0173-01#Text>
4. Правила розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель від 15.03.2002р. – URL: <https://ukrpatent.org/>

О.С. Уразовська

кандидат юридичних наук,

заступник начальника відділу розвитку інноваційної екосистеми

департаменту розвитку інновацій ІР офісу

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Гене́за формування системи державних органів у сфері інтелектуальної власності в Україні. 22 січня 1918 року IV Універсалом Центральної Ради було проголошено повну незалежність України: «Віднині Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною Державою Українського Народу» [1]. З цього часу були зроблені перші кроки на шляху створення національної системи охорони промислової власності. Вже у січні 1918 року були створені державні структури, які мали безпосередньо займатися проблемами охорони промислової власності. Ці підрозділи були дійовими, мали фахівців, обізнаних у своїй справі.

4 червня 1920 року, під час перебування уряду Української Народної Республіки (далі – УНР) у Кам’янці-Подільському, начальником Відділу винаходів була написана доповідна «Про перетворення Відділу винаходів в окремий самостійний Департамент охорони промислової власності».

Наведена доповідна була покладена в основу проекту постанови Ради Міністрів УНР «Про перетворення Відділу винаходів в Департамент охорони промислової власності», від 25 червня 1920 року. 5 серпня 1920 року по усному наказу Міністра торгу і промисловості УНР було перетворено Відділ винаходів в самостійний окремий «Патентний уряд Української Народної Республіки» на зразок західноєвропейських держав [2].

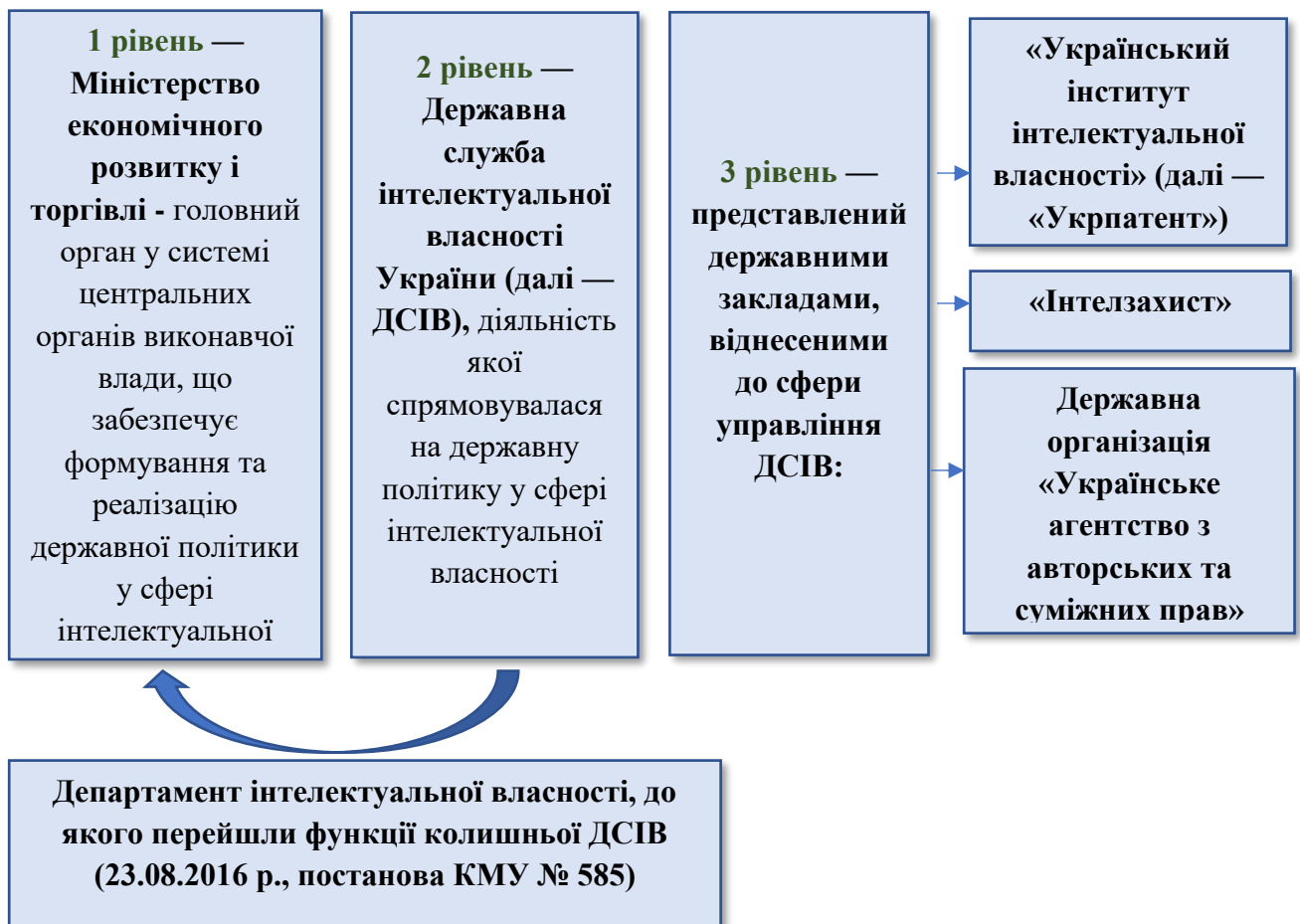
Але, нажаль, започаткована в Україні державна система охорони промислової власності, фактично на старті, з політичних причин, припинила

свою діяльність. Патенти на вже зареєстровані винаходи так і не були видані заявникам. Не було створене національне законодавство з охорони промислової власності. Самостійна Україна не встигла у той час приєднатись до Паризької конвенції з охорони промислової власності (як, наприклад, Польща у 1918 році).

З 1991 року Україна почала все з початку.

Становлення державної системи охорони інтелектуальної власності в Україні зі здобуттям незалежності відбувалося в декілька етапів.

Система державного управління сфери правової охорони інтелектуальної власності (з 1992 р. до 2016 р.):

1 рівень – Міністерство економічного розвитку і торгівлі (далі – Мінекономрозвитку) є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності.

2 рівень – Державна служба інтелектуальної власності України (далі – ДСІВ), діяльність якої спрямовувалася на державну політику у сфері інтелектуальної власності. До основних функцій ДСІВ було віднесено, зокрема, організацію експертизи та реєстрації об'єктів права інтелектуальної власності, ведення державного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, організацію функціонування Апеляційної палати, розробку методик розрахунків тощо. 23.08.2016 р. постановою Кабінету Міністрів України № 585 «Деякі питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади державної системи правової охорони інтелектуальної власності» (далі – постанова КМУ № 585) ДСІВ було ліквідовано, а її функції та завдання покладено на Мінекономрозвитку, а також визначено його правонаступником цієї служби в частині реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності. У структурі Мінекономрозвитку створено Департамент інтелектуальної власності, до якого перейшли функції колишньої ДСІВ [3].

3 рівень – представлений державними закладами, віднесеними до сфери управління ДСІВ – державні підприємства: «Український інститут інтелектуальної власності» (далі – Укрпатент), «Інтелзахист», державна організація «Українське агентство з авторських та суміжних прав» (далі – УААСП).

7 червня 2000 року на виконання Указу Президента України від 15 грудня 1999 року № 1573/99 «Про зміни у структурі центральних органів виконавчої влади» та постанови Кабінету Міністрів України від 4 квітня 2000 року № 601 «Про утворення Державного Департаменту інтелектуальної власності у складі Міністерства освіти і науки України» було створено Державне підприємство «Український інститут промислової власності» («Укрпатент»), яке входило до сфери управління Державного департаменту інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України [4]. «Укрпатент» – єдиний в Україні державний заклад, який на той час проводив формальну та кваліфікаційну експертизу заявок, готував

висновки про видачу охоронних документів, забезпечував держреєстрацію, публікацію відомостей, був центром міжнародного обміну виданнями тощо.

Державне підприємство «Інтелзахист» створене відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 6 серпня 2002 року № 449, засновано на державній власності, належить до сфери управління Міністерства освіти і науки України та підпорядковано Державному департаменту інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України (Держдепартамент) [5]. Місія «Інтелзахисту»: організація і забезпечення ведення Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм; забезпечення процесу видачі контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм; запровадження заходів з легалізації комп'ютерних програм і правомірного їх використання; ведення реєстру виробників та розповсюджувачів програмного забезпечення. Рішення про припинення – 15.12.2016 р.

УААСП було створено для забезпечення здійснення державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються прав автора на твір. На практиці всі ці функції виконувала ДСІВ.

Концепція реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні (01.06.2016 р., розпорядження КМУ № 402-р) [6]:

1 рівень — створення Національного органу інтелектуальної власності (далі — **НОІВ**) як державної організації на базі Укрпатенту.

24.05.2018 р. – наказ Мінекономрозвитку № 718 «Про утворення Державної організації «Національний офіс інтелектуальної власності» (далі – **Офіс**)

2 рівень — роздержавлення УААСП, створення у публічний та прозорий спосіб нової організації колективного управління шляхом трансформації УААСП у недержавну організацію колективного управління, яка збиратиме винагороду (роялті) у визначених законодавством сферах (Закон України № 2415)

З 8 листопада 2022 року, на підставі розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2022 року № 943-р «Деякі питання

Національного органу інтелектуальної власності», державна організація «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» (далі – УКРНОІВІ) є суб'єктом, що виконує функції Національного органу інтелектуальної власності (далі – НОІВ) [7]. УКРНОІВІ – концептуально новий підхід до послуг у сфері інтелектуальної власності. Метою діяльності УКРНОІВІ є здійснення повноважень у сфері інтелектуальної власності, визначених законами України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промисловий зразок», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на компоновання напівпровідникових виробів», «Про правову охорону географічних зазначень», «Про авторське право і суміжні права», іншими законами у сфері інтелектуальної власності, актами Уповноваженого органу управління, та Статутом УКРНОІВІ, а також забезпечення стабільного та ефективного функціонування та розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності та інновацій.

Для забезпечення стійкого розвитку економіки України шляхом формування ефективної національної інноваційної екосистеми на базі УКРНОІВІ створено Національний інноваційний хаб.

Розглядаючи питання стосовно реформування системи державних органів у сфері інтелектуальної власності в Україні, слід особливу роль приділити Всесвітній організації інтелектуальної власності (далі – ВОІВ).

ВОІВ – міжнародна міжурядова організація, створена на основі Конвенції, ухваленої у 1967 році державами-членами Паризького союзу з охорони промислової власності, Бернського союзу з охорони творів літератури та мистецтва та інших спеціалізованих союзів. У 1974 році ВОІВ набула статусу спеціалізованої установи ООН. Її штаб квартира знаходиться у Женеві з 1974 року. Метою діяльності ВОІВ є сприяння охороні інтелектуальної власності в усьому світі шляхом забезпечення співробітництва між державами та дотримання положень багатосторонніх договорів, що регулюють правові та адміністративні аспекти

інтелектуальної власності. Україна стала членом ВОІВ у 1970 р. У 1992 р. Уряд України підтвердив продовження дії для нашої держави ряду основних міжнародних угод в сфері інтелектуальної власності і з того часу співробітництво з ВОІВ розвивається і розширюється. Україна бере активну участь у засіданнях всіх керівних органів ВОІВ, а також у діяльності її профільних Комітетів. У 2013 р. державами-членами ВОІВ було схвалено консенсусне рішення про надання національному органу України з питань інтелектуальної власності статусів Міжнародного пошукового органу та Органу міжнародної попередньої експертизи. З метою запровадження в Україні інституту арбітражу та посередництва при розв'язанні суперечок у сфері інтелектуальної власності із залученням ВОІВ у 2018 р. підписано двосторонній Меморандум про взаєморозуміння та альтернативне вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності. У липні 2023 р. було підписано Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством економіки України та ВОІВ щодо співробітництва у сфері інтелектуальної власності [8].

Отже, становлення державної системи охорони інтелектуальної власності в Україні пройшло довгий процес, але дане реформування є незавершеним, поки в Україні не запрацює Вищий суд з питань інтелектуальної власності, або ІР-суд – вищий спеціалізований суд у судовій системі України, формально створений 29 вересня 2017 року відповідно до судової реформи 2016 року. Але, конкретні терміни початку його роботи не визначені.

Список використаних джерел:

1. Універсал Української Центральної Ради. Вістник Ради Народніх Міністрів Української Народньої Республіки. – 1917, 13 січня, – N 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001300-18>.
2. Лало В., Ферчук А. До історії становлення державної системи охорони промислової власності України. Журнал «Інтелектуальна власність», №6, 2005р. URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/lalo>.

3. Постанова Кабінету Міністрів України № 585 «Деякі питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади державної системи правової охорони інтелектуальної власності», прийнята 23.08.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2016-%D0%BF#Text>.
4. Наказ Міністерства освіти і науки України № 175 від 07 червня 2000р. «Про створення державного підприємства «Український Інститут промислової власності». URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/about>.
5. URL: <https://patent.km.ua/ukr/pages/i163>.
6. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 червня 2016 р. № 402-р «Про схвалення Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-2016-%D1%80#Text>.
7. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2022 року № 943-р «Деякі питання Національного органу інтелектуальної власності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/943-2022-%D1%80#Text>.
8. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством економіки України та Всесвітньою організацією інтелектуальної власності щодо співробітництва у сфері інтелектуальної власності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/999_001-23#Text.

О.Е. Федорина

магістрант

Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького

КІБЕРСПОРТ І ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Постановка проблеми. Реалії сьогодення вказують нам на неосяжний розвиток кіберспортивної індустрії. Останні роки можна прослідкувати той факт, що відеоігри вже не займають лише розважальну

нішу в житті людини, а також просунулись до світового суперництва, де кожен гравець проявляє свій талант та навички в тій грі яка є частиною його життя. Звісно, дана діяльність щедро нагороджує гравця як матеріально так і ментально, оскільки на разі кіберспорт володіє великою фан-базою по всьому світу. Проте не дивлячись на розвиток самої кіберспортивної сфери залишається питання про правовий захист інтелектуальної власності цієї ніші.

Формулювання цілей. Будь-яка сфера яка відома нам на сьогодні, будь то юриспруденція, спорт чи медицина не мають свого розвитку без науковців які доводять чи спростовують те чи інше. З цього ми можемо зрозуміти, що кіберспорт також є тією сферою якою цікавляться науковці та транслюють свої думки щодо нього. Звісно, кіберспорт немає чималу наукову базу, але виділити О.В. Копіренка та Д.А. Горového повинен кожен, оскільки ці люди стоять на початку становлення та вивчення ринку e-Sports [1, с. 51–55].

Тому на нашу думку є доцільним та актуальним розкриття такого поняття як кіберспорт в сфері інтелектуальної власності для прискорення правового регулювання в Україні.

Виклад основного матеріалу. Якщо говорити про кіберспорт, то буде не правильно не зазначити те, що на сьогодні він входить до шостої групи класифікації видів спорту, а саме де особа характеризується абстрактним мисленням та уміло використовує його в своїй діяльності.

E-sports набрав такий високий темп в своєму розвитку, що наразі має такий самий контроль за споживанням гравцями фармацевтичних субстанцій які штучно поліпшують стан гравця та впливають на кінцевий результат. Саме це стало поштовхом для Міжнародного олімпійського комітету, про долучення e-sports до однієї із ніш Олімпійських ігор, котрі вже провів 22 по 25 червня 2023 року де до Олімпійської кіберспортивної серії-2023 спочатку увійшли автоспорт, бейсбол, вітрильний спорт, стрільба з лука, теніс і тхеквондо. Пізніше додалися змагання у шахах,

танцях, велосипедному спорті та спортивній стрільбі та пройшли в Сінгапурі [2].

E-sports які і все на цьому світі має свою історію. Шлях цього вида спорту в Україні почався з всіма улюбленої гри Counter Strike 1.6 та Dota які і по сей день є лідерами кіберспортивних дисциплін. Також слід зазначити те, що України на сьогодні вже отримала такі трофеї як Чемпіон світу з дисциплін Counter Strike 1.6, Dota 2 та Counter Strike Global Offensive.

З глобальним розвитком e-sport у світі всі згодом почали розуміти, що без певного регулювання можна прослідкувати зловживання цією сферою для нечесного та свавільного отримання коштів. Саме тому кіберспорт почали визначати як об'єкт, а кіберспортсмена суб'єктом e-sports. Сьогодні поняття «кіберспортсмен» – це професійний гравець в комп'ютерні ігри. Середній вік кіберспортсмена 22-25 років. Як правило, у кожного є своя улюблена гра, в якій він вдосконалюється і роками відточує свою майстерність [3].

Якщо говорити про підтримку кіберспорту з боку держави, то можна зазначити, що Комітет зі спортивного права не рідко створює засідання на яких йде вивчення правового регулювання e-sports в Україні, але не дивлячись на це, кіберспорт регулюється загальними нормами права які не входять в порівняння із спеціальними.

Беручи до уваги вище сказане запізнення національного та міжнародного законодавства не тільки створює можливості для порушників чесного суперництва, а і затримує самий розвиток кіберспорту.

Не дивлячись на певні проблеми, можна з впевненістю сказати, що Україна та всі цивілізовані країни сьогодні прикладають багато зусиль для підтримки гравців та покращення умов їхнього розвитку в тій чи іншій дисципліні. Сполучені Штати Америки розробили певну освітню програму яка буде надавати всі потрібні умови для комфортного та прогресивного розвитку студента, а також стипендії які будуть

виплачуватися студентам які хочуть розвиватися саме в e-Sports. Україна також не ігнорує велику частину свого населення якій цікавий кіберспорт і тому українські кіберспортні організації кожен рік виділяють кошти для пошуку та мотивації молодих талантів, але на жаль поки, що тільки за свій кошт, оскільки на території України в даний момент йде війна[4].

Так як кіберспорт охоплює величезну кількість аудиторії всі ми розуміємо, що такий шанс для мерчендайзингу та рекламних контрактів ніхто не захоче втратити. Тепер ми можемо зрозуміти, що кіберспорт стає невід'ємною частиною права інтелектуальної власності. Що тільки коштує внутрішньоігрові транзакції на ті самі об'єкти авторського права, а саме «скіни».

Монетизація в кіберспорті набрала таких же обертів як і в футболі чи в іншому популярному виді спорту. Мільйонні контракти товарів які є об'єктами промислової власності та авторського права вже є в цій ніші, але правового регулювання на жаль ми не можемо прослідкувати чим і користуються особи які не поважають право інтелектуальної власності та можуть плагіати тактики тренувань команди з той чи іншої кіберспортивної дисципліни і т.д.

На сьогодні також постала проблема для турнірних операторів які проводять кіберспортивні змагання в грі яка їм не належить і монетизують контент в якому використовують гру без отримання ліцензії на дану діяльність.

Висновки. Отже, якщо підбити підсумки щодо всього вище сказаного можна зробити висновок, що кіберспорт це дійсно сфера майбутнього яка обігнала наш час. Також можна побачити, що e-Sports в Україні та в світі вже налічує великою аудиторію та приносить дохід які учасникам цієї сфери так і державам, але також прослідковуються певні негативні якості які звісно не пов'язані із існування кіберспорту як такого, а пов'язані із неготовністю права із-за швидкого розвитку кіберспорту. Проблеми які були зазначені вище це тільки маленька частинка айсбергу

яка лежить на поверхні і їх звісно набагато більше чим зазначено тут, але право є гнучкою галуззю яка може і буде регулювати дану сферу для зручного та безпечного перебування в ній. Тому ми вже бачимо кропітку роботу в Україні та за її межами.

Список використаних джерел:

1. Горовий Д.А., Кіпоренко О.В. Основні тенденції розвитку ринку кіберспорту. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2016. № 4 (2). С. 51–55.
2. МОК анонсував створення Олімпійських кіберспортивних ігор. URL: <https://sportarena.com/uk/more-sports/cybersport/mok-anonsuvav-stvorennya-olimpijskih-kibersportivnih/>.
3. Кіберспортсмен URL: <https://poprofessii.in.ua/uk/kibersportsmen>
4. Особливості правового регулювання кіберспорту URL: https://ukrainepravo.com/scientific-thought/legal_analyst/osoblyvosti-pravovogo-regulyuvannya-kibersportu-/

В.М. Щокань

магістрантка

Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького

ЮРИСДИКЦІЙНА ФОРМА ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ТА СУМІЖНИХ ПРАВ

У сучасних умовах занепокоєння щодо захисту авторського права та суміжних прав на результати інтелектуальної творчості у сфері літератури, мистецтва та наукових досліджень набувають підвищеної значущості та актуальності. Захист авторського права та суміжних прав відіграє важливу роль у встановленні балансу між винагородою творців та їх зусиллями, забезпеченні доступу до культурних та освітніх ресурсів і сприянні економічному та культурному розвитку.

Проблемами захисту авторського права та суміжних прав займалися такі вчені: О.А. Підпригора, О.В. Дзера, Р.Б. Шишка, І.В. Венедіктова, Ю.Д. Притика та інші. Однак юрисдикційній формі захисту, з урахуванням нової редакції Закону України «Про авторське право і суміжні права» варто приділити більшу увагу.

Метою дослідження є проведення аналізу захисту авторського права та суміжних прав юрисдикційним способом.

Конституцією України у ст. 54 закріплено, що громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом [1].

Захист прав і законних інтересів суб'єктів авторського права і суміжних прав охоплює комплекс заходів, передбачених правовими нормами. Вони охоплюють визнання та поновлення цих прав, припинення будь-яких порушень і застосування правових наслідків на осіб, визнаних винними в порушеннях. Предмет захисту охоплює сферу суб'єктивних авторських і суміжних прав, охоронюваних законом інтересів. Суб'єктами права на захист є автори наукових, літературних і художніх творів, суб'єкти суміжних прав, а також їх спадкоємці та правонаступники.

В Україні створено законодавчу базу щодо правової охорони авторського права та суміжних прав. Закон України «Про авторське право і суміжні права» є основним спеціальним законом у цій сфері, розділ V цього закону має назву «Захист авторського права і суміжних прав». Також питання охорони авторського права і суміжних прав регулюється Цивільним кодексом України (Книга IV).

Підставами для захисту особистих немайнових та/або майнових авторських і суміжних прав є будь-яке порушення, невизнання або

оспорювання таких прав, а також створення загрози порушення таких прав [2].

О. Штефан сукупність заходів захисту авторського та суміжних прав у залежності від форми здійснення класифікує на дві окремі групи:

а) юрисдикційну, тобто забезпечену за допомогою державних органів, у тому числі судів (остання поділяється, відповідно, на сферу кримінального та цивільного судочинства й провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері авторських прав);

б) неюрисдикційну, що охоплює собою дії громадян і організацій із захисту авторських прав, здійснювані ними самостійно, без звернення до державних або інших компетентних органів [3, с. 12].

В рамках юрисдикційного захисту виділяють як загальні, так і спеціальні процедури для захисту прав, які були порушені. За загальною практикою, захист авторського права відбувається переважно у судовому порядку. Більшість цивільно-правових спорів, пов'язаних із питаннями авторського права, вирішуються в судах [4, с. 38].

Захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права та/або суб'єктів суміжних прав здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством [2].

Одним із компетентних органів захисту авторських прав на сьогодні є господарські суди.

Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 № 2147-VIII було викладено у новій редакції Господарський процесуальний кодекс України (далі – ГПК України) та Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК України).

У п. 4 ч. 20 ГПК України передбачено, що розгляд справ у спорах щодо прав автора та суміжних прав, в тому числі спорах щодо колективного управління майновими правами автора та суміжними правами відноситься до

юрисдикції Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Однак наразі Вищий суд з питань інтелектуальної власності свою роботу не розпочав.

Перехідними положеннями ГПК України (п. 16) початок дії вказаних норм відкладено та закріплено, що до початку роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності справи щодо прав інтелектуальної власності розглядаються за правилами, що діють після набрання чинності цією редакцією Кодексу, судами відповідно до правил юрисдикції (підвідомчості, підсудності), які діяли до набрання чинності цією редакцією Кодексу [5].

За захистом авторського права або суміжних прав, а також права особливого роду (*sui generis*) у встановленому порядку до суду та інших органів відповідно до їх компетенції мають право звертатися:

- суб'єкти авторського права або суб'єкти суміжних прав для захисту свого авторського права або суміжних прав;

- особи, яким надано виключне право на використання об'єктів авторського права та/або об'єктів суміжних прав та/або які мають право на отримання частки винагороди за використання об'єктів авторського права та/або об'єктів суміжних прав, для захисту своїх прав та/або охоронюваних законом інтересів у межах договору із суб'єктом авторського права або суб'єктом суміжних прав від протиправних посягань будь-якої третьої особи на права такого ліцензіата або права отримувача частки зазначеної винагороди;

- організації колективного управління відповідно до доручення правовласників-контрагентів з добровільного колективного управління відповідно до Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» з урахуванням сфери їх діяльності, зазначеної в реєстрі організацій колективного управління;

- акредитовані організації колективного управління з урахуванням сфери їх акредитації, зазначеної в реєстрі організацій колективного управління;

- особи, яким належить право особливого роду (*sui generis*).

Крім того, Законом України «Про авторське право і суміжні права» визначено, щодо вказані вище особи мають право звертатися за захистом авторського права та/або суміжних прав до суду з будь-якими вимогами, не забороненими законом, зокрема про:

- 1) визнання авторського права або суміжних прав;
- 2) відновлення становища, яке існувало до порушення;
- 3) припинення та/або заборону вчиняти дії, що порушують авторське право та/або суміжні права чи створюють загрозу їх порушення;
- 4) стягнення винагороди, передбаченої законодавством про авторське право і суміжні права;
- 5) відшкодування моральної шкоди;
- 6) відшкодування збитків, завданих порушенням авторського права або суміжних прав, включаючи упущену вигоду, або стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права або суміжних прав, або стягнення компенсації;
- 7) припинення підготовчих дій до порушення авторського права та/або суміжних прав, у тому числі шляхом призупинення митних процедур, якщо є підстави вважати, що на митну територію України чи з митної території України можуть бути пропущені піратські примірники творів, фонограм, відеограм, засоби обходу технологічного засобу захисту об'єктів авторського права та/або об'єктів суміжних прав тощо;
- 8) опублікування за рахунок порушника в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права та/або суміжних прав та судові рішення щодо цих порушень;
- 9) вжиття інших передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом авторського права та/або суміжних прав [2].

Варто зазначити, що за порушення авторських та суміжних прав передбачено:

– адміністративну відповідальність – ст. 51-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності» [6].

– кримінальну відповідальність – ст. 176 Кримінального кодексу України «Порушення авторського права і суміжних прав» [7].

Таким чином, юрисдикційна форма захисту авторського права та суміжних прав полягає у діяльності уповноважених державних органів щодо захисту порушених або оспорюваних суб'єктивних авторських прав. По суті, йдеться про звернення особи, чії права та законні інтереси порушені неправомірними діями, до уповноваженого державного органу, що наділений повноваженнями вжити відповідних заходів для відновлення порушеного права та припинення правопорушення. Захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права та/або суб'єктів суміжних прав здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4343> (дата звернення: 22.10.2023).

2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 № 2811-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n703> (дата звернення: 22.10.2023).

3. Штефан О. Деяко до питання про порушення у сфері авторського права. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2009. № 6. С. 3–13.

4. Грабовська, Г. М. Способи та форми захисту авторського права / Г.М. Грабовська // Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / голов. ред. Ю.М. Бисага. – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2012. – Вип. 19. Т. 2. – С. 38–40.

5. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 № 1798- ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#n4404> (дата звернення: 24.10.2023).

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text> (дата звернення: 25.10.2023).

7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 25.10.2023).

Ю.В. Яценко

магістрантка

Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБ'ЄКТІВ, ЩО Є РЕЗУЛЬТАТОМ ГЕНЕРАЦІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРАВОМ ОСОБЛИВОГО РОДУ (SUI GENERIS) ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Створення штучного інтелекту є закономірним результатом технологічного розвитку суспільства до якого прикута увага мільйонів. Чого лише варта хвиля світового ажіотажу, що сколихнулася навколо чат-боту зі штучним інтелектом «Chat GPT» та інших нейромереж. Населення масово почало використовувати ці ресурси для написання своїх наукових та літературних творів, створення ілюстрованих зображень, генерування відео- та аудіоматеріалів. Їх кількість та різноманітність можливостей просто вражає. Однак разом з цим виникла глобальна проблема правового регулювання об'єктів згенерованих системами штучного інтелекту, яка загострилась разом із появою масової тенденції подання індивідуальних та колективних судових позовів до компаній-розробників цих технологій за фактами порушення авторських прав по всьому світі. І Україна не є виключенням.

Порушену нами тему в своїх наукових працях, тою чи іншою мірою досліджували такі вітчизняні науковці, як К.О. Зеров, Т.Г. Каткова, А.В. Матвійчук, О.А. Баранов. М.М. Великанова та інші. Але у своїх працях вони здебільшого розглядали теоретичний аспект цього питання, підходи до формулювання поняття «штучний інтелект», ознаки та види створених ними

об'єктів, можливі ризики їх використання, врешті-решт більшість з цих праць написана до закріплення на українському законодавчому рівні права особливого роду (*sui generis*).

Авторка статті ставить за мету проаналізувати норми законодавства України в сфері інтелектуальної власності, що безпосередньо стосуються правового регулювання об'єктів, які є результатами генерації штучного інтелекту (комп'ютерної програми), а також отримати відповідь на питання: «Кому саме належать майнові та немайнові права інтелектуальної власності на ці об'єкти і чи виникають вони взагалі?»

Перш ніж перейти до реалізації поставленої мети, доцільним, на нашу думку, є пригадати визначення поняття «штучний інтелект». Так, відповідно до Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р: «штучний інтелект – організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань» [1].

Що характерно, спеціальним законодавством, а саме Законом України «Про авторське право і суміжні права» закріплення цього поняття не передбачено, натомість в ч. 1 ст. 33 згаданого закону міститься визначення неоригінального об'єкту, згенерованого комп'ютерною програмою, яке звучить наступним чином: «неоригінальним об'єктом, згенерованим комп'ютерною програмою, є об'єкт, що відрізняється від існуючих подібних об'єктів та утворений у результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі фізичної особи в утворенні цього об'єкта» [2].

Загалом світова практика регулювання правової охорони цих об'єктів є різноманітною. Досліджуючи та аналізуючи її та думки інших науковців

К.О. Зеров виокремив шість різних теоретичних підходів щодо правової охорони об'єктів, згенерованих комп'ютерними програмами у сфері авторського права і суміжних прав, а саме:

- 1) недоцільності правової охорони об'єктів, що згенеровані комп'ютерними програмами;
- 2) можливості їх охорони авторським правом як оригінальних творів;
- 3) запровадження новітньої ітерації теорії фікції та введення особливого правового статусу для систем штучного інтелекту;
- 4) охорони окремих згенерованих об'єктів за допомогою суміжних прав;
- 5) охорони згенерованих об'єктів за допомогою спеціального правового режиму в межах авторського права;
- б) охорони згенерованих об'єктів за допомогою права *sui generis* [3, с. 25].

На думку науковця, для України «найбільш прийнятним і таким, що заслуговує на підтримку, до імплементації вбачається підхід щодо охорони об'єктів, згенерованих системами штучного інтелекту, за допомогою права *sui generis*» [3, с. 33].

Саме підхід правової охорони цих об'єктів за допомогою права особливого роду, під час законотворчої діяльності в рамках прийняття нового Закону України «Про авторське право і суміжні права», і було взято за основу нашими законодавцями. Його зміст ми проаналізуємо, розглянувши одну із відносно недавніх ситуацій.

У лютому 2023 року інфопростір заповнив анонс «Видавництва Старого Лева» про друк поетичної збірки «Книжка любові і люті» Марини Приймаченко, зі створеними, за допомогою нейромережі «**Midjourney**», ілюстраціями. Ця новина викликала велику кількість неоднозначних відгуків в мережі Інтернет, здебільшого вони мали негативне забарвлення. Зокрема, коментатори масово почали висловлювати думку про порушення авторського права програми.

Коментуючи цю подію, Видавництво опублікувало витяг із юридичного висновку щодо використання штучного інтелекту «Midjourney» в друкованому виданні, а саме: «Відповідно до Комерційних умов користування сервісом, опублікованих в офіційній документації на сайті midjourney.gitbook.io/docs/billing#commercial-terms, кожен платний підписник (paid member) має всі майнові і немайнові права інтелектуальної власності на створене зображення в розумінні ст. 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [4].

Підсумовуючи «Видавництво Старого Лева» зазначило, що: «Оскільки художниця Ксенія Забродська, яка працювала над оформленням збірки, є paid member, то вона володіє правом розпорядження зображеннями, створеними за допомогою сервісу «Midjourney». Відповідно, з точки зору українського законодавства цей проект не порушує авторське право» [4].

В наданому Видавництву юридичному висновку акцентується увага на передачі Ксенії Забродській, як paid member, всіх майнових та немайнових прав інтелектуальної власності на створені зображення. Що ж з приводу цього говорить закон? Згідно із змістом в ч. 2 ст. 33 ЗУ «Про авторське право і суміжні права»: «Суб'єктами права особливого роду (sui generis) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою, можуть бути особи, яким ... належать майнові права або які мають ліцензійні повноваження на ... комп'ютерну програму – автори такої комп'ютерної програми, їх спадкоємці, особи, яким автори чи їх спадкоємці передали (відчужили) майнові права на комп'ютерну програму або правомірні користувачі комп'ютерної програми» [2]. В цьому випадку, художниця є правомірним користувачем комп'ютерної програми, а це означає, що принаймні на момент створення спірних ілюстрацій їй належали всі майнові права на них (точна інформація про їх відчуження нам невідома).

Строк чинності майнових прав на такі об'єкти становить 25 років, що обчислюються з 1 січня року, наступного за роком, в якому згенеровано неоригінальний об'єкт [2].

Що ж стосується немайнових прав, то законодавчо закріплена норма в цьому питанні дає однозначну відповідь, а саме: «У результаті утворення неоригінального об'єкта, згенерованого комп'ютерною програмою, особисті немайнові права не виникають» (ч. 3 ст. 33 ЗУ «Про авторське право і суміжні права») [2]. І це цілком логічно, адже однією із головних ознак авторства є наявність творчої діяльності.

Також важливою деталлю є те, що якщо в майбутньому стане відомо, що в процесі генерування ілюстрацій було використано об'єкти авторського права та/або об'єкти суміжних прав чи інший охоронюваний неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, то в такому випадку суб'єкт права особливого роду має користуватись ним за умови дотримання прав суб'єкта (суб'єктів) авторського права або суміжних прав чи суб'єкта неоригінального твору, об'єкти яких було використано для нової генерації [2].

Підсумовуючи все вищевикладене можемо зробити наступні висновки. Основою правового регулювання об'єктів згенерованих системами штучного інтелекту в Україні є не авторське право, а право особливого роду (*sui generis*). Відповідно до його змісту, автору комп'ютерної програми, його спадкоємцям, особам, яким автором чи його спадкоємцями передані (відчужені) майнові права на комп'ютерну програму або правомірним користувачам комп'ютерної програми належать винятково майнові права, які, зі свого боку, можуть бути відчужені. Термін правової охорони цих прав становить 25 років.

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#top>. (дата звернення: 28.10.2023).
2. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>. (дата звернення: 28.10.2023).

3. Зеров К.О. Огляд теоретичних підходів щодо правової охорони об'єктів, згенерованих системами штучного інтелекту у сфері авторського права і суміжних прав. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2021. № 6. С. 25–37.
4. Офіційна сторінка видавництва «Видавництво Старого Лева» в соц. мережі «Facebook». URL: <https://www.facebook.com/starlev>.

Наукове видання

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТА КІБЕРБЕЗПЕКА:
ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД =
INTELLECTUAL PROPERTY AND CYBERSECURITY:
NATIONAL AND WORLD EXPERIENCE**

*Збірник наукових праць за матеріалами
III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції*

03 листопада 2023 року

Верстка – Олег ТАРАНЕНКО

Підп. до друку 26.12.2023. Гарнітура Times New Roman.
Обл.-вид. арк. 5,28. Вид. № 21-23. Електронне видання.

Видавець Третяков Олександр Миколайович.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
Серія ДК № 4862 від 11.03.2015 р.
Україна, 18001, м. Черкаси, вул. Слави, 1, к. 24.
Тел.: 067 4701314. E-mail: book_brama@ukr.net